

Academisch proefschrift over de misdaad van vergiftiging

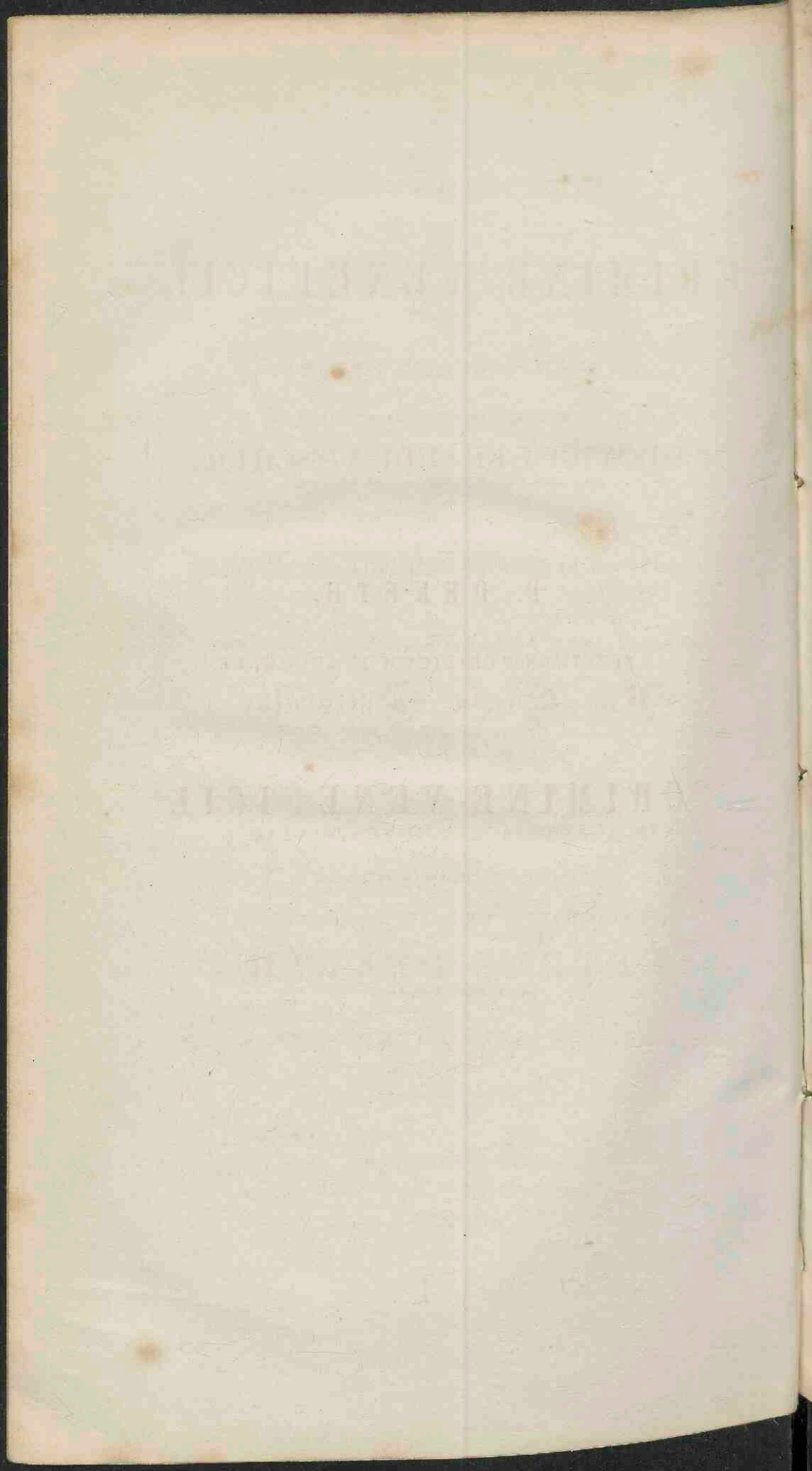
<https://hdl.handle.net/1874/310844>

P. DEKETH,

SPECIMEN JURIDICUM INAUGURALE

DE

CRIMINE VENEFCII.

14.

SPECIMEN JURIDICUM INAUGURALE
DE
CRIMINE VENEFICII,

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

LUDOVICI GERARDI VISSCHER,

PHIL. THEOR. MAG., LITT. HUM. DOCT. ET PROF. ORD.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE IN

JURE ROMANO ET HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTET

PETRUS DEKETH.

Leoardia-Frisius.

A. D. XIV MENSIS JUNII ANNI MDCCCLVI, HORA II.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD J. H. SIDDRÉ.

MDCCCLVI.

PARENTIBUS
OPTIMIS CARISSIMIS,

NEC NON

AVO DILECTISSIMO

S. CROMMELIN,

VERB. DIV. MIN. EMER., ORD. LEGN. NEERL. EQUIP.

SACRUM.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

OVER DE

MISDAAD VAN VERGIFTIGING,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE REGTEN,

DOOR

P. DE KETH.

UTRECHT,

J. H. SIDDRÉ.

1856.

Propter insidiarum improbitatem foedissimam et sceleritatem facinoris,
Venefici κατ' ἐξοχήν et quasi per excellentiam denotari solent mortali-
um omnium deterrimi et impurissimi.

ZACHARIAS HUBER, *Observ. rerum judicial.* Observ. C.

INLEIDING.

Onder de misdrijven tegen de personen, welke men te allen tijde door strafwetten krachtdadig heeft pogen te beteugelen, behoort voornamelijk de vergiftiging. Van de vroegste tijden af, werd zij voor een der snoodste, wreedste en meest verraderlijke misdaden gehouden. Hoe toch wordt het vergif gewoonlijk toegediend? Terwijl men openlijk zijnen vijand niet durft aanvallen, neemt men laaghartig de toevlugt tot een middel, hetwelk om het voorgestelde doel te bereiken, op eene bedekte en arglistige wijze aangewend wordt, niet zelden door personen, die lang met het slagtoffer vertrouwelijk hebben verkeer, — die ons doen en laten kennen, en aldus van dien omgang het afschuwelijkst mis-

bruik maken. Van daar wordt in den Codex van JUSTINIANUS ¹⁾ te regt gezegd »plus esse hominem »extinguere veneno quam occidere gladio." Lafhartig mag ook die misdaad genoemd worden, daar men van de zijde van den niets kwaads vermoedende geene tegenkanting en wederstroving te verwachten heeft, en, zooals een vermaard Criminalist ²⁾ zeide, »gemakkelijker kan men het zwaard dan het »vergif ontwijken." Gevaarvol is bovendien die misdaad, daar menschelijke hulp, nadat het vergif eens toegediend is, meestal te laat komt, en onberekenbaar in hare gevolgen, vermits vaak door een ongelukkigen zamenloop van omstandigheden meerderen in plaats van den eenigen bedoelden persoon omgebracht worden. De misdadiger is daarenboven dikwijls moeilijk te ontdekken en van schuld te

1) L. 1 Cod. de Malef. et Mathem. — SCHRADER merkt aan, dat die regel geen voorschrift van rechtsgeleerdheid behelst, maar slechts eene uiting der verontwaardiging van Keizer ANTONINUS is »indignationis, non sententiae punitoriae verba sunt," ad Instit. p. 764. — GENGELER daarentegen beweert, dat »dieselbe . . . die Bedeutung eines »selbstständiges Gesetzes erhalten hat." Die strafrechtliche Lehre vom Verbrechen der Vergiftung, Bamberg 1842. Erstes Heft, p. 100.

2) MATTHAENS, de Criminibus ad libr. 48, Tit. V, Cap. 5, N°. 3, »Facilius macrones quam venenum effugi posse."

overtuigen uithoofde van de verschillende wijzen van toediening en de onderscheidene soorten van vergif, die den geheimzinnigen booswicht ten dienste staan.

Opmerkelijk is het, dat deze verachtelijke misdaad van ouds het meest door vrouwen 1) gepleegd werd. Vraagt men naar de reden, waarom de vrouwen als moordtuig het vergif aanwenden, zoo moet men op haar teeder gestel het oog vestigen. Daar waar den man ligchaamskracht, moed, onverschrokkenheid, vastberadenheid niet ontbreken, neemt de zwakkere vrouw list en geveinsdheid te baat, die tegen de hoedanigheden van den man kunnen opwegen. Zij ontleent aan de natuur en kunst een middel, dat hare onmagt te hulp komt. Er bestaat te dezen opzichte nog een verschil tusschen mannen en vrouwen. Men hoeft ook gemeend te bespeuren en de beruchte voorbeelden van BRINVILLIERS, ZWANZIGER en TIMM 2) schijnen het feit te staven, dat de

1) »Iniquissima hac arte potissimum infames sunt foeminae, quarum imbellis sexus ad rabiem pronissimus, et viribus exutus et libertate, se fraudibus armat, atque pro gladiis utitur saepe venenis: unde etiam praebendi venenum inventrices mulieres fuisse seruntur.» RENAZZI, Elementa Juris Crim., Pars IV, L. IV, Romae 1821, 7de uitgave.

2) De misdaden van deze vrouwen zijn uitvoerig beschreven in *der neue Pöval*, II Th. blz. 104 v. — 218 v. en 256 v.

vrouwen het zelden bij ééne misdaad laten, maar tot eene tweede vergiftiging en zelfs tot meerderen vervallen: wanneer men eens het vergif in zijn bezit heeft, is het zoo gemakkelijk zich daarvan andermaal te bedienen. De mannen, beweert men, verfoeijen daarentegen en verwerpen spoedig zoodanigen sluipmoord, maar de versche euveldeaden, aan WILLIAM PALMER te laste gelegd, toonen het bedenklijke van zoodanige algemeene stellingen; althans komt het ons overdreven en gewaagd voor, met een bekwamen Nederlandschen pleiter 1) aan te nemen, dat van de *tien* gismengingen *negen* door vrouwen zouden zijn gepleegd.

Wat hiervan zij, de wetgever heeft er zich steeds op toegelegd eene zoo afschuwelijke misdaad te keeren, door zware straffen daartegen te bedreigen. Vooral in de Middeneeuwen, waarin bij vergiftiging het verraderlijke van die misdaad op den voorgrond trad, werden den veroordeelde wreede folteringen aangedaan. Het was een vaste regel in de beschouwing van de Pragmatici van die dagen » Ille,

1) Mr. C. L. PEIJRS, verdediger van PIETER SAKES WEYNMA. Zie het *verhaal van den Gifmoord*, door den Griffier J. VAN LEEUWEN uitgegeven. Leeuw. 1837, p. 40.

qui occidit cum veneno, dicitur *proditor* 1).” —
 »Occidens veneno est *proditor* 2).” — »Ille, qui dat
 alteri potionem venenatam, dicitur *proditor* 3).”

Uit de vaderlandsche geschiedenis is bij overlevering de straf van JAN VAN VLIET uit het begin der 15de eeuw tot ons gekomen, die ter zake van een toeleg op het leven van JAN VAN BEIJEREN door eene poging tot vergiftiging een smartelijken dood moet hebben ondergaan. Of de Hertog werkelijk al dan niet door vergif omgebragt zij, is twijfelachtig, maar »hoe het zij,” schrijft VAN MIERIS 4), »dit blijkt, »dat Heer JAN VAN VLIET in den Hage niet alleen »onthoofd, maar zelf in vier deelen gescheiden is, »en de stukken zijn ten toon gehangen aan de poorten der vier Hoofdsteden van Holland.” En reeds twee eeuwen te voren vinden wij de *veneni exhibitio* met de doodstraf bedreigd in het Diploma of

1) AUGUSTIN. ARMINENS, Ch. 50 v., Col. 2 Num. 4, ad AUG. ARET. verba »*Fecit insultum.*”

2) GLOSS. ad AUG. ARET. verba »*Fecit insultum.*”

3) BAJARD. ad J. CLAR. Libr. V, § »*Homicidium,*” p. 50, Col. 2, Num. 23, aangehaald bij GENGLER, 1^{ste}s Heft, p. 128.

4) VAN MIERIS, Groot Charter-Boek, 4de Deel, Fol. 729. »Be-
 »lijdenis van Heer JAN VAN VLIET voor de Raaden en Steden van
 »Holland wegens den toeleg tot het vergeeven van Hertog JAN VAN
 »BEIJERE.” op. 3 Aug. 1424.

Privilegiën, Handvesten en Voorrechten aan die van Alkmaar gegeven door den Roomschkoning WILLEM, den 11^{den} Junij 1254 1).”

Dezelfde waardering van de vergiftiging als eene misdaad, gekenmerkt door verraad, en als zoodanig in de hoogste mate strafbaar, trest men zoowel in de Oud-Engelsche als in de vroegere Fransche strafwetgeving aan. Wat Frankrijk betreft, de regtsgeleerde Jousse in zijn *Traité de la Justice criminelle de France*, over de onderscheidene soorten van doodslag met voorbedachten rade handelende, noemt er eene, welke door verraad gepleegd wordt, dat is, zegt hij, bijv. door vergiftiging («celui qui »se fait par trahison, v. gr. par empoisonnement” 2)); en in den verderen loop van zijn werk uitvoerig bij de beschouwing van den aard van die misdaad

1) Vergelijk VAN MIERIS, 1ste Deel, p. 284. »Praeterea si quis »quoscunque graves et capitales excessus perpetraverit, sive in »furto, sive in incendio, sive in rapina, sive in exhibitione veneni, »vel alicujus mortis (mortiferi) fecisse deprehensus est, et per Scabinos convictus fuerit, ultimam et capitalem debet subire sententiam.” (»hetzij in diefte, in brande, in roove, in vyssenisse des venyns, »ofte in eenige doodelycke dingen.”) Zie dit Diploma vermeld bij MITTERMAIER, *das Deutsche Strafverfahren*, Erster Theil, Vierte Auflage, p. 16.

2) Tom. III, p. 530, Paris 1771.

stilstaande, rangschikt hij dien moord onder de zwaarste, aldus redenerende: »L'empoisonnement »est une espèce d'homicide plus criminel que ce- »lui, qui se commet par le fer; parcequ'on peut »ordinairement se garantir de celui-ci, au-lieu que »l'autre renferme toujours *une trahison*, et est sou- »vent commis par ceux, dont on se défie le moins ¹⁾)."

Voorts deelt ook hij de meening, dat die misdaad bij uitstek door vrouwen wordt bedreven, eene reeks van voorbeelden, te rekenen van de Romeinen af, tot bevestiging van zijne stelling bijbrengende, de meeste evenwel aan de geschiedenis der Fransche regtspleging ontleend. Van die gifmengsters vermeldt hij er alleen drie uit de jaren 1732 en 1733 levend verbrand.

Minder gequalificeerd komt de vergiftiging bij den ouderen Franschen Jurist BEAUMANOIR voor, die dien moord zelfs in éénen adem noemt met de zelfdooding en ook niet van eene zwaardere straf gewag maakt ²⁾.

1) Tom. IV, Partie IV, Tit. 42, *du crime de poison*, p. 41—51.

2) WARNKOERNIG und STEIN, Franz. Staats- und Rechtsgesch., Band III, p. 178. — BEAUMANOIR zegt: »Encore sont il dui cas de crieme: »li uns si est d'autroi empoisoner, et li secons d'estre omccides de »li meismes, si comme de celui qui se tuent a essient."

Maar het is inzonderheid in het Engelsche strafrecht, dat aan het *verraderlijk* karakter van de gifmenging, tegen welke men zich door geene voorzorgen vrijwaren kan, door den wetgever gehecht wordt, zoodat dan ook onder de regering van HENDRIK VIII die misdaad met den naam van *verraad* is bestempeld geworden, schoon dit statuut in vervolg van tijd weder werd ingetrokken. De veroordeelde werd krachtens die wet ter dood gebragt door hem in kokende olie te werpen. »And therefore by the statute 22 »HEN. VIII C. 2 it was made *treason*, and a more »grievous and lingering kind of death was inflicted on »it than the common law allowed; namely, boiling »to death: but this act did not live long, being »repealed by 1 Edw. VI C. 12 1).”

De nagenoeg gelijktijdige algemeene Duitsehe strafwet, onder den naam van *Peinliche Gerichts-Ordnung* van Keizer KAREL V of *Constitutio Criminalis Carolina* vermaard, bepaalde in 1532, dat de misdadigers van het mannelijk geslacht geradbraakt, die van het vrouwelijk in het water gesmoord zouden wor-

1) WILLIAM BLACKSTONE, Comment. on the Laws of Engl. in 4 Books, Chap. XIV. — Deze plaats vindt men bij GENGLER in het Fransch vermeld, I, p. 197.

den. De wetgever stelde wel niet het feit met *verraad* gelijk 1), maar het scheen hem toch zóó afgrijselijk toe, dat hij tot meerder afschrik wilde, dat de veroordeelden naar de strafplaats gesleept, en zij met gloeiende tangen genepen zouden worden 2). Zoowel die straf van de gloeiende nijptang, als die van den brandstapel en van de kokende olie 3), tot welke wij in Frankrijk en Engeland de gifmengers verwezen zagen, herinnert ons aan eene voorheen gangbare gelijkstelling, immers verwantschap, van de vergiftiging met het hersenschimmige vergrijp der Toove-naars. Althans de geleerde BÖHMER zegt met zoo-

1) J. S. F. DE BÖHMER, *Medit. ad Const. Crim. Carol. Halae*, Anno 1774, p. 541, Art. 130, »*eynem fürgesatzten mörder gleich.*»

2) J. S. F. DE BÖHMER, *Eod. loco.* »Doch zu mehrer forcht andern, sollen solche bosshaffige misstätige personen, vor der endtlichen todtstraff geschleyft oder etlich griff inn jre leib mit glüenden zangen gegeben werden, vil oder wenig, nach ermessung der person und tödtung, wie vom Mordt desshalb gesetz ist.»

3) Eene dergelijke straf komt in een handschrift uit de 15de eeuw voor. Men vindt dit handschrift met deszelfs vertaling in de *Jurisprudencia Frisica*, of *Friesche Regtkennis* van Jonkh. Mr. HETTEMA. (Leeuw. 1834.) Art. 8 van Tit. LXXX luidt: »Dit is riuicht: »Hwaso myt towerie, myt foergiffnisse, myt bothem, myt wytgien »ende myt onlawa omgeet, disse forsehriouwne lywd, deer enich »fan disse seeken dwaed, schel ma altomael op een rooster barna.» (Dit is regi: Wie met tooverij, met vergif, met handkijken, met wigchelen, en met ongeloof omgaat, deze voorschrevene lieden, die eenige van deze zaken doen, zal men altemaal op een rooster branden.) p. 268 v.

vele woorden : »Apud Francos ex analogia sortilegii
 »ignis supplicium invaluisse, discimus ex Gregor.
 »Turon. Unde per se patet, cur *utrumque* crimen
 »postea in statutis *conjectum*, et igne vindicatum 1);”
 en ook op Nederlandschen grond vinden wij die be-
 schouwing in weerwil van het licht der Hervorming
 op het laatst der 17de eeuw terug, te weten bij den
 beroemden Frieschen regtsgeleerde ULRIC HUBER in
 zijne Heedensdaegse Regtsgeleerthoyt (4^{de}
 druk Amst. 1742, 6de boek, 44de Kapitt. van *To-
 venaers, Bedriegers en Landt-loopers*) alwaar hij zegt:
 »Het beschadigen der Tvenaers aen andere lieden
 »geschiedt dikwijls door natuurlijke middelen, als
 »venyn of anderzins, ende dan wordt het als *doodt-
 slag* of andere misdaedt gestraft.” En uit de
 Angel-Saksische regtsbronnen heeft de geleerde PHIL-
 LIPS in onzen leeftijd het bewijs van het bestaan van
 dezelfde meening bijgebracht, volgens welke de tooverij
 en de gifmenging, onder de benaming van duivelskun-
 stenarijen, gelijkelijck door de Kerk werden ver-
 vloekt 2). Wat wij hiervoren van den bij uitstek

1) p. 546.

2) Engl. Reichs- und Rechtsgesch., 2ter Band, Berlin 1826. zie
 304—306. — Zie voorts WILDA, *das Strafrecht der Germanen*, Halle
 1842, blz. 961—973. (Zauberei und Vergiftung).

verraderlijken aard der vergiftiging zeiden, uit dien hoofde steeds als meer verzwarende moord in de strafwetten beschreven, en met afschrikwekkende straffen bedreigd, werd nog in het begin van deze eeuw bevestigd in het *Ontwerp van Lijfstraffelijk wetboek* 1), ten jare 1804 aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek ingediend, en door de Leden der commissie van wetgeving ELOUT en DONKER CURTIUS in het licht gegeven.

Daarentegen heeft in de beschouwing der zamensellers van den Franschen Code Pénal bovenal gegolden de noodzakelijkheid, om de onberekenbare gevolgen van dien laaghartigen en geheimzinnigen, met het koudste overleg beraamden, en zoo moeijelijk te ontdekken sluipmoord te keeren blijkens de volgende zinsneden uit de redevoering van den Staatsraad FAURE, die de afzigtelijkheid der misdaad met levendige kleuren schildert. »Le crime d'empoisonnement est un » véritable assassinat: car il suppose nécessairement

1) 3de Boek, 1ste Hoofdst., 1ste Afd., a. 15 en a. 16: »Moord, »op eene hoogst geweldige, wreedäartige of verraderlijke wijze ge- »pleegd, of met andere bezwaarende omstandigheden gepaard, moet »gestraft worden met het kruis.

»In het bijzonder moet met het kruis gestraft worden de mis- »daad van vergiftiging, welke gepleegd wordt door het ingeven, »of dadelijk toedienen van vergif.»

» un dessein antérieur. Il est d'ailleurs de tous les
 » crimes *le plus lâche parmi les plus atroces.*” Uit-
 voeriger en niet minder treffend zeide MONSEIGNAT :
 » Le projet de loi assimile justement à l'assassinat
 » le crime d'empoisonnement. Ce dernier est même
 » plus redoutable dans ses effets, puisqu'il enveloppe
 » souvent une famille dans les apprêts de mort di-
 » rigés contre un seul de ses membres; il est plus
 » dangereux dans ses moyens, par la multiplicité
 » des combinaisons meurtrières que l'homme a in-
 » ventées ou qu'il a dérobées à la nature, par la
 » facilité de préparer, de consommer l'attentat et
 » de cacher la trace de son auteur ¹⁾.” Op grond
 dier overwegingen heeft de Fransche wetgever niet
 slechts de *vergiftiging zelve* met moord, altijd met
 den dood strafbaar, gelijkgesteld en de qualificatie
 van *doodslag* uitgesloten, maar ook tegen de *be-*
dreiging met vergiftiging even als tegen de *bedrei-*
ging van een anderen moord, bij uitzondering na-
 drukkelijke straffen vastgesteld ²⁾.

1) Théorie du C. P. par CHAUVEAU et HÉLIE, Edit. de J. S. G.
 NYPPELS, Brux. 1849, Tom. III, p. 326, 327.

2) Code Pénal, art. 305.

§ 1. WETENSCHAPPELIJK EN WETTELIJK BEGRIP
VAN VERGIFTIGING.

Vergiftiging of Gifmenging heeft men weleer hier te lande die misdaad genoemd, welke gepleegd werd, wanneer, gelijk JOHAN MOORMAN zich uitdrukt, »niemand een ander met een boos opset vergift »ingeest om hem daerdoor aen syn leven, ge- »sontheit, of lichaam merkelyke schade toe te »brengen 1).” Eene al te ruime bepaling, zeer verschillende van die, welke thans als wettelyk voorschrift van den bij ons nog steeds geldigen Code Pénal toepasselyk is, volgens welke alleen de voorbedachtelyke aanslag op *iemands leven* met dien naam en als moord bestempeld wordt. Art. 301 luidt: »Est qualifié empoisonnement tout attentat

1) *Verhandeling over de Misdaden en derselver Straffen*, uitgegeven door Mr. J. J. VAN HASSELT, Hoofdd. X, bl. 233 (Arnhem 1764).

»à la vie d'une personne par l'effet de substances,
 »qui peuvent donner la mort plus ou moins promp-
 »tement" etc.

In gelijken zin als de Nederlandsche Jurist, stelde de Duitse Hoogleeraar PÜTTMANN in de *Elementa juris criminalis*, § 357: »Qui malo veneno aut al-
 »terum necat, aut ejus valetudini damnum infert,
 »is criminis veneficii reus est," en ook FEUERBACH, die echter *Vergiftung* en *Giftmord* onderscheidt, nam het bestaan van eene *dolose Vergiftung* aan, »so-
 »wohl, wenn die Absicht auf Tödtung, als auch,
 »wenn sie blos auf Verletzung gerichtet war 1)." *Giftmord* integendeel heet bij hem »Tödtung eines
 »Menschen durch Mittheilung eines Stoffs, welcher
 »heimlich und verborgen den Körper verletzt;" en die misdad is alleen denkbaar met een zeer fijn en doortrapt overleg (*Ueberlegung*), volgens hem noodwendig gepaard met heimelijkheid, hetzij dan dit geheimzinnige in de door het slagtoffer niet vermoede werking van de ingegeven of ingenomen bestanddeelen ligge, hetzij in de arglistige voorbereiding of wijze van toediening van het vergif. Wij meenen

1) Lehrbuch, § 249.

van dit laatste melding te moeten maken, vermits het ons niet onbekend is, dat sommige Criminalisten in de vergiftiging het karakter van een sluipmoord niet altijd willen erkennen, en dat de geweldadige vergiftiging, op den 20sten November 1850 door den graaf DE BOCARMÉ aan zijn ongelukkigen schoonbroeder door ingicting gepleegd, het bewijs heeft geleverd van de waarheid der stelling van EDUARD HENKE, te weten, dat de *toediening* van het vergif niet immer ter sluip plaats heeft ¹⁾. Maar de langdurige wetenschappelijke voorbereiding van BOCARMÉ, door herhaalde mislukte proeven in de verkrijging van de nicotine niet afgeschrikt, en tot welke een in het uiterst geheim aangelegd en zorgvuldig, ook na de misdaad voor elk verborgen gehouden ²⁾ Chemisch laboratorium werd gevorderd, eerst na verloop van zes weken ten gevolge van

1) »Die Beibringung des Giftes kann nicht blosz *versteckt*, sondern auch *offen* und *gewalthätig* geschehen,» waarom hij beweert, »daz es unstatthaft sei, den Giftmord als eine Art des Meuchelmordes zu betrachten.» Handb. des Criminalrechts etc., 2ter Theil (1826, Berlin), p. 53.

2) Onder den valschen naam van BÉRANT had BOCARMÉ zich met den Hoogleeraar te Gend LOPPENS en met andere personen in betrekking gesteld, en onder het oog van genoemden Geleerde scheidkundige proeven genomen.

eene geregelijke nasporing door den regter ter instructie ontdekt ¹⁾, vulde voorzeker ruimschoots het vereischte van heimelijkheid aan, om, voorzooverre die bij de toediening zelve mogt hebben ontbroken, deze vergiftiging, afgescheiden van de banden van bloedverwantschap en aanhuwelijking, onder de verfoeijelijkste sluipmoorden met grond te rangschikken.

De jongste Commentator van FEUERBACH, MORSTADT, die, over dit vereischte van *heimelijkheid* handelende, tot het opschrift of de rubriek van Art. 130 der Carolina verwijst ²⁾, heeft onzes inziens te regt de leer van GROLMAN ³⁾ omhelsd, volgens wien de »*Giftmord*» zoo wel als de moord, aan slapenden of onder schijn van vriendschap en vertrouwelijheid beraamd en gepleegd, zeer stellig tot het *homicidium proditorium* (»*Meuchelmord*») gebragt moet worden.

1) »Quant aux instruments de chimie qui avaient servi à cette préparation, le comte eut soin de les faire disparaître immédiatement. Il n'a pas fallu moins de six semaines pour les découvrir dans une cachette où le comte les avait mystérieusement déposés.» Zie de acte van beschuldiging van 3 Mei 1851 in het *Procès du Comte et de la Comtesse DE BOCARMÉ* devant la cour d'Assises du Hainaut (Mons 1851), p. 5.

2) »Von straff der, die mit Gift — heimlich vergeben.»

3) Grundsätze der Crim. Wiss. 4de uitgaaf, Giessen 1825, § 271. Zie wijders MORSTADT (wijlen) Ausführlicher kritischer Commentar zu FEUERBACH'S Lehrbuch (Schaffhausen 1852) 1ste Abth., p. 359 v.

Ofschoon ook in het Romeinsche regt doorgaans de heimelijke toediening van het vergif voorkomt, ontbreekt daarin niet een en ander geval van gewelddadige vergiftiging. Men kende de *violenta veneni infusio* 1), hoewel men in den regel het ombrengen door vergif tegenover den gewelddadigen moord plaatste »*veneno, non per vim;*» »*veneno, vel etiam quo alio, quod clam necare solet*», zoo als de Romeinsche wetten en schrijvers gemeenlijk 2) den doodslag (»*occidere*») van het voorbedachtelijk, of gelijk DE GROOT 3) het noemt, het *moordelyk*, dat is, *luipende en loerende* doodslaan, (»*necare*») onderscheiden.

Niet alleen bij de nieuwere regtsgeleerden, maar ook in sommige hedendaagsche strafwetgevingen wordt uitdrukkelijk van de heimelijke toediening van het vergif melding gemaakt. Zoo is volgens

1) CICERO, Philipp. XI, Cap. 6, § 13, Orell. »*At hic nuper sororis filio infudit venenum, non dedit.*» Hier is derhalve een feit, aan dat van BOCARMÉ niet ongelijk.

2) Want in de Rec. Sent. van PAULUS, L. III, Tit. 5, § 2, komt deze plaats voor: »*Occisus videtur non tantum qui per vim aut per caedem interfectus est, velut jugulatus aut praecipitatus, sed et is, qui veneno necatus dicitur.*» GENGLER, 1stes Heft, p. 63 en p. 85.

3) Inl. tot de Holl. Rechtsgel., 3de Boek, 33ste Deel, § 5.

het Badensche wetboek ¹⁾ schuldig aan de misdaad van vergiftiging » Wer einem Andern wissentlich Gift » oder andere Stoffe, von denen ihm bekannt war, » dasz sie wie Gift den Tod bewirken können, mit » dem unbestimmten Vorsatz, ihn zu tödten oder » an der Gesundheit zu beschädigen, *heimlich* beigebracht hat, wird" enz. en naar luid der officiële Memorie van Toelichting, was dit » *heimliches Beibringen von Gift*" een stellig vereischte. Ware de vergiftiging openlijk en met geweld gepleegd, zoo zoude het geval niet naar de bepalingen van den 12^{den} Titel (» von Tödtung oder Beschädigung Anderer durch Vergiftung"), maar naar den inhoud van Tit. IX. (von dem Verbrechen der Tödtung.) te be- regten zijn.

In het jongste strafwetboek van Pruisen (14 April 1831) wordt van de *heimelijke* toediening der schadelijke bestanddeelen in § 197 niet gesproken, maar alleen gezegd, » Wer vorsätzlich einem Anderen Gift » oder andere Stoffe beibringt." Ook in het laatst ontwerp van een strafwetboek voor het Koninkrijk

1) Strafgesetzbuch für das Großherzogthum Baden mit den Motiven der Regierung etc. von WILHELM THILO. Karlsruhe 1845.

Beijeren 1) (München 1854) treft men het vereischte der *heimelykheid* even weinig aan, als in het ten jare 1839 tot stand gekomen strafwetboek van Wurtemberg (art. 240). Maar in het wetboek van Brunswijk, den 10^{den} Julij 1840 uitgevaardigd, werd de vergiftiging gerangschikt onder zoodanige gequalificeerde moorden, met bijzondere arglist of geheimzinnigheid volbragt, dat den regter verboden werd eenige verzachting in het opleggen der straf te gebruiken 2).

Aan het slot van deze beschouwing van het begrip van vergiftiging, zooals dat in ettelijke definitiën van buitenlandsche wetgevingen voorkomt, welker getal het niet moeijelijk zoude vallen te vermeerderen, is het niet onverschillig zich af te vragen of eene bijzondere omschrijving van de misdaad van vergiftiging in een strafwetboek een volstrekt vereischte zij. Onze landgenoot de Heer Mr. W. L. F. G. VAN RAPPARD heeft voor ongeveer dertig

1) Entwurf des Gesetzbuches über Verbrechen und Vergehen nebst Motiven, door den Minister van Justitie VON KLEINSCHROD voorgedragen. Zie a. 237.

2) Crim. Gesetzbuch für Braunschweig. § 145. «Ist der Mord verübt um zu rauben, um Lohn, auf *heimtückische Weise*, durch *Gift* oder Brand" enz.

jaren die vraag ontkennend beantwoord. »De wet-
 »gever,» zegt hij 1), »behoeft niet uitdrukkelijk van
 »*vergiftiging* te spreken, daar dit van zelve is eene
 »opzettelijke, voorbedachtelijke berooving van iemands
 »leven.» Deze meening strookt met de zienswijze
 der zamenstellers van het Criminel Wetboek voor
 het Koninkrijk Holland (31 Dec. 1808), die, in
 art. 95 *moord* omschreven hebbende als »eene
 »met geleider lage of verraderlijk gepleegde beroo-
 »ving van iemands leven,» in het volgend artikel
 allerlei opzettelijke daden vermelden, door welke
 moord kon bedreven worden, en onder deze wel
 uitdrukkelijk gewag maken van *het vergif ingeven of*
doen gebruiken, gelijk van het verworgen, verstik-
 ken, met vuisten slaan, enz. maar voor het overige
 geene eigene, afzonderlijke definitie van *vergiftiging*
 of strafbedreiging daartegen noodig hebben gekeurd.

Geheel en al in den geest van het door den Heer
 VAN RAPPARD geopperd denkbeeld zwijgt het Saksi-
 sche wetboek 2) ten eenemale van *vergiftiging* en
 vergenoegt zich in a. 124 met eene bepaling van

1) *Aanmerkingen op het ontwerp van een wetboek op het strafregt.*
 3de stukje, p. 79, Nijmegen 1827.

2) 30 Maart 1838. Criminalgesetzbuch für das Königreich Sachsen,
 mit Anmerkungen vom Dr. Gross. Dresden 1838.

hetgeen door *Moord* te verstaan zij, op welk artikel in het werk van Gross uit de Memorie van Toelichting der Regering, en de Verhandelingen der Kamers aangeteekend wordt: » Im übrigen sind die » hier gegebenen Vorschriften auch auf die Verletzungen durch beigebrachtes Gift zu beziehen, da » nicht für nöthig erachtet worden ist, besondere » Strafbestimmungen über die Vergiftung in das Criminalgesetzbuch aufzunehmen, vielmehr die allgemeinen Grundsätze über die Verbrechen wider » das Leben und die Gesundheit auch für diesen » Fall ausreichen.”

Voorts is er tusschen de Regtsgeleerden en Wetgevers strijd over de plaats, wáár die misdaad in de strafwet vermeld behoort te worden. Sommige wetgevingen, zooals wij reeds zagen, begrijpen haar stilzwijgend onder de algemeene qualificatie van *Moord*; andere plaatsen haar met eene uitdrukkelijke omschrijving van vergiftiging in het hoofdstuk of den titel van *Moord* ¹⁾; andere rangschikken haar onder de benaming van *Dooding* (*Tödtung*) ²⁾ in te

1) A. 227—229 van het Hannoversch strafwetboek van 1840.

2) Das Strafgesetzbuch für das Königreich Württemberg. Stuttgart 1839 a. 235, verg. met 240.

genstelling van *Ligchaamsbeschadiging* (Körperverletzung). Zoo echter blijkt van het opzet om te dooden, wordt, gelijk in het Pruissische strafwetboek ¹⁾, alsdan toepasselijk de straf, op Moord gesteld, en in den voorafgaanden Titel bedreigd. Eindelijk komt in de voor het onmetelijk Russische rijk in 1845 bekrachtigde zeer uitvoerige strafwetgeving de vergiftiging onder de rubriek *Moord* voor in § 192⁴, naar de Duitsche vertaling aldus luidende: »Der »mit Vorbedacht verübte Mord wird auch in folgenden Fällen mit der peinlichen Strafe zweiter »Klasse, zweiten Grades geahndet: . . . 5) wenn die »Tödtung durch Gift bewirkt wurde." En niet alleen als moord, maar, in overeenstemming met hetgeen hiervoren is betoogd het karakter van de voorbedachtelijke berooving van iemands leven door vergif te zijn, te weten als *sluipmoord*, wordt die misdaad in het op den 27 Mei 1852 herzien Oostenrijksch strafwetboek van 3 Sept. 1803 bestempeld ²⁾.

1) 16de Titel. Körperverletzung, a. 197 laatste alinea. »Diese »Bestimmungen berühren nicht den Fall, wo der Thäter die Absicht zu tödten hatte."

2) Das Oesterreichische Strafgesetz § 135. »Arten des Mordes

§ 2. WAT VERSTAAT MEN DOOR VERGIF?

In de omschrijving van art. 301 van den Code Pénal wordt de vergiftiging voorgesteld als bewerkstelligd te worden » par l'effet de *substances*, qui peuvent » donner la mort plus ou moins promptement;” maar welke die bestanddeelen zijn, laat de Fransche Wetgever in het midden. Buiten twijfel heeft hij zich niet durven wagen op een gebied, hetwelk tot den kring der in zijne dagen niet genoeg gewaardeerde en nog zeer verwaarloosde natuurwetenschappen ¹⁾ behoorde. En ofschoon sints dien tijd aanmerkelijke vorderingen op dit veld zijn gemaakt, is het onder de beoefenaren der geregtelijke geneeskunde op verre na niet beslist, wat al dan niet tot de soort van doodelijke vergiften gerekend moet worden.

Daarom ook heeft noch de Fransche wetgever, noch eenig ander, voorzooverre bekend, eene bepaling van die hetzij doodelijke, hetzij alleen scha-

»sind 1) *Meuchelmord*, welcher durch Gift oder sonst *tückischer* Weise »geschieht.”

1) Verg. de prijsverhandeling van de Heeren VAN DEN BROECKE de *Uitoeffening der Geregtelijke Geneeskunde in Nederland*. Utrecht 1845, blz. 41—50.

delijke zelfstandigheden gegeven. Door stellig enkele op te noemen, andere voorbij te zien, of uit te sluiten, kon maar al te zeer de straffeloosheid begunstigd worden. De langverholten werking van de nicotine, van welk vergif DE BOCAËME zich bediende, de strijd, onlangs te Maastricht, te 's Hage en te Arnhem in de zaak van de weduwe HUYDS 1) gevoerd, mogen met latere en nog versche voorbeelden tot bewijs strekken van het gevaar, dat de regter in dit opzicht te zeer aan banden gelegd worde. Teregt merkt GENGLER 2) dienaangaande aan: »Keine Gesetzgebung hat es räthlich gefunden, eine Definition des »Giftes aufzunehmen, was bei der hohen Stufe, auf »welcher sich jetzt die Criminal-Legislation befindet, »genug des Beweises ist, dasz vom politischen Standpunkte aus eine solche Reception nicht nur nicht »nothwendig, sondern sogar unzweckmäszig, viel- »leicht gefährlich erscheine." Daarenboven werden

1) Verg. het Arrest van het Hof van Limburg van 13 Oct. 1853, vernietigd bij Arr. v. d. II. Raad, 3 Jan. 1854, op grond dat bij het beklagde Arrest had moeten zijn onderzocht 1° enz. 2° »of »gezegde koffij, nadat zij met die hoeveelheid water zoude zijn »verdund geweest, al dan niet een middel zoude geweest zijn, dat »den dood zoude hebben kunnen verwekken." Regtsgel. Bijbl. van de Heeren v. HALL en DE GEER 1854, blz. 26.

2) *Die strafrechtl. Lehre vom Verbr. von Vergift.* Erstes Heft, p. 13

vroeger stoffen als vergiftig beschouwd, die daartoe door de wetenschap thans niet meer gerekend worden. Verder kunnen dezelfde bestanddeelen nu eens verderfelijk, dan weder heilzaam zijn, — nu eens het zwaarste en tevens doodend vergif, dan weder het krachtigst geneesmiddel bevatten naar de omstandigheden en naar de wijze, hoe zij worden aangewend. Hier is geene regtsvraag te beantwoorden, maar een feit te onderzoeken, door deskundigen en met name door scheikundigen tot klaarheid te brengen. De bloote optelling der vergiften in eene wet zoude derhalve niet baten, maar zoude slechts na-deelen opleveren ¹⁾.

Maar wat dan ook van de duisterheid zij, welke in de onderscheiding van doodelijke en niet doodelijke of alleen schadelijke zelfstandigheden tot dus verre heeft voortgeduurd, zoowel de Regtsgcleerden als de Wetgevers hebben op voorlichting der scheikundigen en in overeenstemming met de taalkundigen in het vergif steeds zoodanige stoffen gezien,

1) CHAUVEAU et HÉLIE: Chapitre de l'Empoisonnement: «La question de savoir si telle substance était de nature à donner la mort est une question de fait, qui ne doit jamais être résolue, sans que les hommes spéciaux, voués à l'étude de cette partie de la science, l'aient éclairée par leur examen.»

die of het leven of alleen de gezondheid bedreigen. Wat de beteekenis van het woord betreft in de Oud-Nederduitsche taal, in welke door elkander *fenijn* ¹⁾ en *venijn* voor *vergif* werden gebruikt, lezen wij bij KILIAEN in zijn *Etymologicum Teutonicae linguae etc.* (Utrecht 1777, uitgaaf van GERARD VAN HASSELT) voce *ver-ghift*: »venenum, toxicum, virus: deleterium: venenum perniciosum, medicamentum mortiferum.»

Uit de bepalingen der vroegere Criminalisten, van welke wij het niet ondienstig achten althans eene enkele mede te deelen, blijkt, dat hunne omschrijving beter dan de al te enge definitie van den Code Pénal, die bij uitsluiting van *doodelijke zelfstandigheden* gewaagt, met de Leer der vergiften strookt. Immers RENAZZI ²⁾ noemt vergif »omne id, quod in »nostrum corpus impingens, potest modo repente, »modo breviori interjecto vel longiori temporis spatio, sed semper clam et vehementer aut mortem »inferre, aut sanitatem laedere, gravissimosque morbos adducere;» en PÜTTMANN ³⁾, na te hebben

1) *Fenijn* komt voor in den ouderen *Teuthonista* of *Duytschleender* van GHERARD VAN DER SCHUEREN, (Leiden 1804) in voce.

2) Elem. Juris Crim. L. IV. p. IV. Cap. 4 de veneficio (Romae 1821).

3) Elem. Juris Crim. § 357 (Lipsiae 1779).

gezegd: » Qui malo veneno aut alterum necat, aut
 » ejus *valetudini* damnum infert, is criminis venefi-
 » cii reus est, » maakt de leer van den geregte-
 geneeskundige NEBENSTREIT tot de zijne, volgens wien
 vergif » omne id significat, quod ad hominem de-
 » latum, ejusque partibus solidis applicatum, illas
 » destruit ac solvit, humoribus autem immixtum il-
 » lorum motus eousque sistit ut liquidi vitalis cir-
 » cumitui insuperabile objiciatur impedimentum.»

Doch het gezag van die schrijvers kan nauwe-
 lijks in aanmerking komen bij het gewigt der woor-
 den van de hedendaagsche toongevers in eene wo-
 tenschap, welke eigenlijk vreemd is aan de Regts-
 geleerdheid en Wetgeving. Of wie zal juister en
 naauwkeuriger den aard en de eigenschappen der
 vergiften aanwijzen, dan deze of gene onder de
 beroemdste toxicologen dit heeft gedaan? Wij wil-
 len ons niet op ouderen beroepen, maar meenen
 te kunnen volstaan met de drie volgende definitiën,
 waarvan de eerste ontleend is aan RODÉRÉ. » Les
 » Modernes » zegt hij » désignent sous le nom de
 » poison toute substance, qui prise intérieurement,
 » ou appliquée de quelque manière que ce soit sur
 » un corps vivant, est capable d'éteindre les fonc-

» tions vitales, ou de mettre les parties solides ou
 » fluides hors d'état de continuer la vie." ORFILA
 drukt zich aldus uit: » On doit considérer comme
 » poison tout corps, qui détruit la santé, ou ané-
 » antit entièrement la vie, lorsqu'il est pris intérieu-
 » rement, ou appliqué de quelque manière que ce
 » soit sur un corps et à petite dose." De bepaling
 van DEVERGIE is deze: » On désigne sous le nom de
 » poison toute substance, qui prise à l'intérieur,
 » ou appliquée à l'extérieur du corps de l'homme,
 » mais à petite dose, est capable d'altérer *la santé* ou
 » de détruire *la vie*, sans agir *mécaniquement*." Dit
 laatste strekt om de meening uit te sluiten alsof eene
 vergiftiging konde te weeg gebragt worden door sijn
 gestampt glas; eigenlijke vergiften werken niet werk-
 tuigelijk. De deeltjes glas konden alleen kervingen
 en insnijdingen veroorzaken: verwonding door de
 scherpe en puntige hockjes derhalve, maar geene
 vergiftiging. Op dit punt zijn de reeds genoemde
 Toxicologen het eens en met hen de Engelsche
 geleerde JOHN BECK in zijne *Elements of Medical
 Jurisprudence* 1). Eindelijk meenen wij niet met

1) There is no doubt, that it may produce injury by its inso-

stiltwijgen te mogen voorbijgaan de definitie van vergif, door een Nederlander nog onlangs gegeven, te weten die, welke wij in de *Handleiding der Vergiftleer* (Utrecht 1850. § 1.) van Doctor VAN HASSELT aantreffen, aldus luidende: » *Vergiften* (venena, τοξικά) » zijn die zelfstandigheden te noemen, welke, reeds » in eene betrekkelijk geringe hoeveelheid, doodelijk » op de bewerktuiging kunnen inwerken.»

Welke is dan de werking der ware vergiften? Sommige veroorzaken bijna plotselijk den dood, ofschoon slechts in geringe mate toegediend; andere werken zeer langzaam, al is eene grootere hoeveelheid aangewend geworden. Men onderscheidt dierlijke, plantaardige en delfstoffelijke vergiften ¹⁾. Uit het plantenrijk is onlangs befaamd geworden het gebruik van de tabak, door menigvuldige toeberei-

»lubility and its mechanical properties. If the fragments be coarse » or large, inflammation may arise from the irritation, that is excited," zie p. 975. — Verg. verder ORFILA. Leçons de Médecine Légale. N. 116. — DEVERGIE tom. I. p. 443. Méd. Lég. — ANGLADA. Traité de Toxicologie Génér. p. 102. (Paris 1835). Deze wijze om iemand van het leven te berooven, is meer dan eens aangewend geworden.

1) Verg. Lehrb. der gerichtl. Medic. von ADOLPH HENKE § 563. — NICOLAI, Handbuch der ger. Medicin (Berlin 1841) p. 449 v. — BERGMANN, Lehrb. der Med. For. (Brunswijk 1846) § 659 v.

dingen in vergif verkeerd, dat naar het getuigenis van deskundigen met eene schier ongelooftelijke en verpletterende 1) kracht werkte. Door dusdanige soort van bijna onmiddelijk doodende vergiften hebben oudtijds TOFANIA 2) en later MARGARETA D'AUBRAY, markiezin DE BRINVILLIERS eene zoo treurige vermaardheid verkregen, dat hare namen steeds gepaard gaan met de vergiften, door haar uitgevonden. Wat het geheim vergif betreft, dat den titel *Aqua Tofana* draagt, vier tot zes droppels van die zelfstandigheid waren genoegzaam, om een mensch van het leven te berooven. Dit vergif kon dermate verdund worden, dat het op een bepaalden tijd zijne werking openbaarde. Sommigen verhalen, dat dit het vergif was, waardoor KAREL VAN AUGUSTENBURG, kroonprins van Zweden, in 1810 zou zijn omgebracht.

1) Verklaring van prof. STAS op 9 Junij 1851 (zaak BOCHARMÉ). »Si le poison a été ingéré d'un seul coup, Fougnies a dû tomber »foudroyé." *Procès*, p. 180.

2) Haar naam wordt verschillend geschreven, TOPHANA, TOPHANA. Wat het vergif aangaat, naar haar genoemd, zoo is het gezegd van Dr. A. W. M. VAN HASSELT in zijne Handleiding (Utrecht 1851) blz. 89 vermeldingwaard. »Het *aqua tophana* wordt gehouden voor »eene waterheldere, zeer verdunde oplossing van arsenik in aqua »destillata, of volgens anderen in aqua cymbalarinae. Men beweert, »dat eene Napelsche vrouw (TOPHANA) meer dan 600 menschen daar- »mede heeft omgebracht."

De gruweldaden van DR BRINVILLIERS, nog onlangs 1) in den Duitschen Pitaval herdacht, behoeven geene nadere vermelding. Zij bragt het poudre de succession in zwang. Het gebruik der allengs ondermijnende en vernietigende vergiften werd weleer, zegt men, in Italie tot die hoogte gedreven, dat men na een voorafberekend tijdverloop, korter of langer soms een geheel jaar durende, het slagtoffer van eene zoo afschuwelijke vergiftiging konde worden. Er zijn er, die aan zulk een sloipmoord den dood van PAUS CLEMENS XIV, GANGANELLI, toeschrijven 2).

§ 3. EENIGE MERKWAARDIGE GEVALLEN VAN
VERGIFTIGING UIT DE VOORMALIGE NEDER-
LANDSCHE CRIMINELE REGTSPLEGING.

Hebben wij uit andere landen en uit verschillende

1) *Der neue Pitaval*, herausgegeben vom HITZIG und HÄRING. Leipzig 1842, 2ter Theil.

2) *Gazette de Leide*, 25 Oct. 1774. »Depuis la Semaine-Sainte »dernière le Pape étoit devenu extrêmement maigre, et à sa mort »il étoit comme un squelette. On dit à Rome hautement et publi- »quement qu'il a été empoisonné à cette époque par un poison »lent et subtil." Zie ook de *Gazette* van 14 en 21 Oct. 1774.

Over de *slpende* vergiftiging (intoxicatio chronica) vergelijkte men § 32 van de *Handleiding der Vergifteleer* van Dr. A. W. M. VAN HASSELT, Utr. 1850.

tijden eenige misdaden, door vergif te weeg gebragt, vermeld, de geschiedenis van ons Vaderland leert zoowel als de ondervinding van onze dagen, dat ook hier die afschuwelijke misdaad niet geheel vreemd was. Vroeger maakten wij reeds gewag van Heer JAN VAN VLIET, die een aanslag op het leven van Hertog JAN VAN BEIJEREN door vergif zoude hebben ondernomen 1); meer zekerheid bestaat ten aanzien van hetgeen een paar eeuwen later gebeurde, te weten dat eene vrouw te Leiden haren man door middel van vergif van het leven poogde te berooven, en niettegenstaande die toeleg mislukte, onverbid-

1) Uit dezelfde vijftiende eeuw (Sententie van 25 Sept. 1457) maakt VAN DE SPIEGEL in zijne *Historie van de Satisfactie van de stad Goes* (Goes 1777) bl. 324 gewag »van een te Goes gevangen vrouws-persoon, die haaren man met vergif had getracht ontbrengen;» over welk geval een geschil van regtsgebied met Middelburg was ontstaan, door het Hof van Holland en den Raad der Graven geregeld. — In de *Utrechtsche Jaarboeken* van KASPAR BURMAN vindt men op bl. 429 van het 2de deel op het jaar 1462 nog een ander geval aanguteekend. Zekere vrouw te Utrecht had getracht eenen JACOB ELGER door vergif om te brengen, die schoon hij het leven niet verloor, volgens de uitdrukking van den schrijver »dol en uit-zinnig geworden was.» De beweegreden tot de misdaad is onbekend, maar omtrent de poging zelve en hare uitvoering, wordt in het vonnis getuigd, dat deze gepleegd werd »met manieren dat niet zeggen en is» waaruit BURMAN besluit, dat men het middel als al te verfoeijelijk voorbedachtelijk verzwegen heeft. De misdadige werd levend verbrand.

delijk werd gestraft, niettegenstaande de Utrechtsche Regtsgeleerden A. VAN WESEL EN CYPRIANUS REGNERI AB OOSTERGA, Utr. Jur. Doct. et Prof. den 23sten Sept. 1676 hadden geadviseerd, dat »die vrouw »meer uit *commiseratie*, meer uit vreeze ende krankheid der hersenen, als uit boosheid of voorbedagte »moetwilligheid haar feit scheen begaan te hebben:” waarom de Regter meer genegen moest zijn tot zachtmoedigheid, »als tot rigeur of hardigheid 1).” De zaak droeg zich aldus toe: ANNA GERRITS had haren echtgenoot, JAN DE MIJTER, die wegens schulden in hechtenis zat, en indien hij niet betaalde, »geschavotteert ende geschandaliseert” zoude worden, zooals de beroemde SIMON VAN LEEUWEN het uitdrukt, een boekweiten-koek gezonden, waarin zich rattenkruid bevond, als reden van hare handeling opgevende, dat zij die schande èn voor zich zelve, èn voor hare kinderen wilde ontgaan. DE MIJTER gebruikte hiervan een gedeelte, waarop hij, onpasselijk geworden zijnde, het overige aan een hond gaf, die mede ongesteld werd. Dit feit gaf aan haren verdediger VAN LEEUWEN aanleiding om een werkje uit te geven, waarin hij de

1) Verg. BARELS, *Crim. Advysen* bl. 38. — De *Advysen* XIII en XIV handelen over deze zaak.

vraag opperde »of ende hoeverre in Lijvstraffelyke »Saken de wil voor de daad mag opgenomen, ende »gestraft werden 1).” Hoe wij over dit punt denken, zal hierna ontvouwd worden bij de behandeling der vraag, wanneer er poging tot vergiftiging bestaat, en welk het onderscheid is tusschen poging tot vergiftiging en de volvoerde misdaad. In dien tijd werd dit verschil niet zoo stipt afgemeten, want bij vonnis van Schepenen der stad Leiden werd ANNA GERBITS ter dood veroordeeld, welke straf op den 20sten October 1676 aan haar voltrokken werd.

Naar tijdorde willen wij thans een geval vermelden, dat zich in 1721 in Friesland voordeed, doch zeer twijfelachtig was. Een boer, HEINE TIESKES genaamd, uit de omstreken van Dokkum, legde eene bekentenis 2) af, dat hij zijne vrouw SIOUKJEN MAMES door vergif had doen omkomen. Het Hof

1) *Proces Crimineel ende Regtelijke Bewering over het voorval of ende hoeverre enz.* (Leyden 1677). Dit geschrift had gewis eene plaats verdiend in de rijke literatuur van monographiën, door den Hoogleeraar te Göttingen ZACHARIAE bij de leer van de poging opgenoemd. (*Die Lehre vom Versuche der Verbrechen.* Göttingen 1836 en 1839 in twee deelen).

2) Deze bekentenis maakt de bijlage D uit in het *Verhaal van den gifmoord door PIETER SAKES WEYNMA.* (Leeuw. 1837). HEINE TIESKES zeide onder anderen, dat hij »met deselve (huijsvrouwe) »niet wel heeft conen accorderen, hercomende haer quaestie ter

beval daarop, dat in tegenwoordigheid van den Procurator-generaal door geneesheeren en heelmeeesters eene lijkopening en schouwing zoude gehouden worden. De deskundigen verklaarden 1), dat zij noch innoch uitwendig eenige sporen hoegenaamd van vergif konden vinden, — dat er wel eene ontsteking aanwezig was, maar dat zij niet verzekeren konden of die te weeg gebragt ware door eene van buiten aangebragte oorzaak, dan of zij een gevolg ware van den slechten gezondheidstoestand. Ook de vraag of de vrouw wel ten gevolge van die ontsteking gestorven was, durfden zij niet met zekerheid beantwoorden. De boer verhaalde allerlei omstandigheden, die bij het koopen van het vergif te Dokkum zouden hebben plaats gehad, welke bij nader onderzoek bleken onwaar te zijn; zoo ook bleek niets van hetgeen hij verder voorgaf, namelijk, dat hij het overige gedeelte van het vergif op zekere plaats zoude begraven hebben. ZACHARIAS

»oorsaecke haere vyff voorkinderen; verbeeldende de gevangen sich, »dat hun goed door deselve voorkinderen, off om haerentwegen »wierden te soeck gemaectt.»

1) Aangaande deze verklaring lezen wij op pag. 46 van het *Verhaal van den Gifmoord van WEYNMA*: »Het Visum Repertum, door »vier Genees- en Heelmeeesters opgemaakt, was allergebrekigst, »om welke reden dan ook de Doctoren nog nader zijn gehoord.»

HUBER 1) zegt aangaande deze omstandige, met redenen bekleede en echter onware bekentenis 2): »sic
 »omnis historia facti videbatur quasi pergula Pic-
 »toris, in qua veri nihil, omnia ficta ab homine
 »parum integrae mentis, quem atra bilis, et me-
 »lancholia gravis agitabat, eo quod sibi res angusta
 »domi esset ac nimia multitudo liberorum suorum
 »uxorisque suae ex priore matrimonio; quod pate-
 »bat ex *Actis*, nec minus e dictis ipsius." Bij Sen-
 tentie van het Hof (»op alles rijpelijk gelet en ge-
 »considereert hebbende 't gene men in desen behoorde
 »te considereren") van 12 Julij 1721, werd de ge-
 vangene vrijgesproken.

Zeer belangrijk is het regtsgeding, dat in 1725 gevoerd werd èn ten opzichte van den jeugdigen leeftijd van de daderes, die zulk eene snoode misdaad volbragt, èn uithoofde van de vermaardheid van de Hoogleraren, wier advys in die Regtspleging werd gevraagd, èn eindelijk wegens de vreemdsoortige straf, welke haar werd opgelegd. Zekere TRIJN JANSZ, geboortig van Wijdenes, elf jaren en tien maanden

1) ULRICI filius. *Observat. rerum judicat. Observ. C.* (Leovard. 1723).

2) Verg. a. 439 en a. 440. *Wetb. van Strafv.*

oud, haalde GERTT JANSZ door verschillende beloften over om haren meester LUYDJE IJSBRANDS benevens diens vrouw en kind door rattenkruid om te brengen, met het doel om zich vervolgens eenige sieraden toe te eigenen, die zij wist, dat zorgvuldig door de vrouw van IJSBRANDS bewaard werden. De beide meisjes mengden derhalve het rattenkruid in de spijzen, waarop IJSBRANDS, zijne vrouw en dochter, hiervan genuttigd hebbende, zoozeer ongesteld werden, dat de vrouw en haar zuigend kind jammerlijk omkwamen; alleen de man, na hevige smarten geleden te hebben, herstelde. Welke straf moest nu aan de hoofddaderes opgelegd worden? De Professoren ¹⁾ van de Juridische faculteit te Leiden waren van oordeel, dat, ofschoon gifmengers met den dood » en wel » met een zwaarder soort » moeten gestraft worden, hiertegen echter » in consideratie komt, dat gemelde » TRIJN JANSZ toen ter tijd nog niet ouder is geweest » als elf jaaren en omtrent tien maanden, » waarom zij » van Advis zijn zouden, dat voorgemelde TRYN » JANSZ eene *mindere straffe als des doods* behoord

1) JOH. ORTWIN WESTENBERG, GERARD NOODT, ANTON. SCHULTING.
JOH. JAC. VITRIARIUS. Deze bragten hun Advies uit op den 13^{den}
Febr. 1725.

»aangedaan te worden; maar terwyl met Rottekruid
 »niemand te vergeeven een *crimen atrocissimum* is, en
 »gemelde TRYN JANSZ, met een boos overleg en in-
 »dsigt om te steelen, GEERT JANSZ daartoe aangezet,
 »en het Rottekruid mede in de pot met koeken-
 »beslag gemengd en gesmeeten heeft; en opdat 'er
 »geene occasie zij dat gem. TRYN JANSZ aan andere
 »op die manier verder kwaad doen kan, dat zy
 »opentlyk strengelyk gegeesseld, en voor veele jaa-
 »ren, tot arbitrage van de Heeren van 't Geregte,
 »in een verzekerde plaats geconfineerd werde."

Dezelfde vraag werd aan eenige Haagsche Advocaten 1) voorgelegd, die geheel en al van de Leid-
 sche Hoogleeraren verschilden. Hunne meening kwam
 daarop neder, dat TRYN JANSZ behoorde gebragt te
 worden op een schavot, en aldaar door den scherp-
 regter, na aan een paal gebonden te zijn, *gewurgd*
moest worden; vervolgens gebragt op het galgeveld
 en geplaatst op *een rad*, met condemnatie in de kos-
 ten en misen van justitie, mitsgaders confiscatie van
 goederen. Als reden tot deze zoo strenge veroor-

1) JAN VAN DER BURG, ROELOF PITTENIUS, SIMON SCHAAP, S. VAN
 SCHAGEN, F. VAN LIMBORCH.

deeling gaven zij op, dat zij in andere gevallen wegens de jeugdige jaren van de beschuldigde zeer genegen zouden geweest zijn »omme de ordinaire straffe »te mitigeren, ende dezelve te veranderen in eene »extraordinaire straffe,” maar dat »dezelve mitiga- »tie in cas subject geen plaats kon vinden” daar uit alles bleek, dat »onaangezien de gevangene nog »geen volle twaalf jaaren bereikt heeft, zy egter in »het aanleggen en uitvoeren van haar boos en gru- »welyk voornemen heeft getoond van zo veel be- »grip, kennisse en beleid te zyn, als een moerder- »jarige in diergelyken gevallen zoude kunnen we- »zen, ende ook zoo wel te weten, niet alleen de »swarigheid van het delict, 't geene zy hadde aan- »geraden en zelfs helpen uitvoeren, maar ook de »gevolgen van dien.” De Leenmannen van de Hooge Vierschaar van Kennemerland hielden zich echter aan den raad, door de Leidsche Hoogleeraren gegeven, en het bewijs ontvangende, dat de beschuldigde nog geen twaalf jaren oud was, verwezen haar »om gebragt te worden op 't schavot, »staande voor dezen raadhuize, daar men gewoon »is Crimineele justitie te doen, en aldaar door den »scherpreghter aan een paal gebonden, met den strop

»om den hals met roeden wel strengelyk gegesseld
 »te worden en *geconfineerd in 't werkhuis* deezer stad,
 »naar verkregen consent van de Ed. Groot Achtb.
 »Heeren Burgemeesteren deezer stad voor den
 »tyd van *zeventig jaaren*, met confiscatie van hare
 »goederen ten behoeven van de hooge Overig-
 »heid,” welk vonnis »gedaan, geweest, gepronun-
 »tieerd en geëxecuteerd” werd op den 27sten Febr.
 1725.

Een vreeselijke vierdubbele gifmoord had kort
 daarna plaats. Zekere MARIA JANSSEN bragt haren
 man, schoonvader en schoonmoeder benevens een
 voorkind van haren man, door middel van ratten-
 kruid om. Bij Sententie van den Hove van Gelder-
 land van 15 Maart 1729 werd zij veroordeeld om
 viermaal met eene gloeiende tang genepen en daarna
 levendig geradbraakt te worden, welke straf zij den
 19^{den} daaraanvolgende onderging. Men houde hier
 in het oog, dat het niet alleen eene vergiftiging,
 maar bovendien een oudermoord gold 1).

Behalve het treffende geval van het elfjarige meisje

1) Verg. *Codez Novus Batarus of alphabeth van Nederlandsche Wetten en Rechten voce misdaden.* (Amst. 1803).

vinden wij nog een gifmoord, door eene vrouw gepleegd, in de *Crimineele Advysen* van Mr. J^o. M^s. BARELS ¹⁾ besproken. Wij lezen aldaar, dat HENDERSCHE TE PASKE, dertig jaren oud, tweemaal rattenkruid gekocht, hetzelfde met een moorddadig voor-nemen door middel van thee met melk eerst op den 2^{den} en andermaal op den 6^{den} Januarij 1774 ²⁾ aan haren man HENDRIK BEMERS, met wien zij eerst onlangs in den echt was getreden, ingegeven en hem daar-door jammerlijk van het leven beroofd had. Bij Sententie van 14 Junij van datzelfde jaar werd zij bij vonnis van het Gerecht der Heerlijkheid Bredevoort veroordeeld » om op de gewoone Criminele executie- » plaats gebragt, aldaar door den scherprigter aan » een paal gebonden, en met een strop om den hals » gewurgd te worden, dat 'er de dood na volge: » voorts om daarna op een rad, staande op een paal, » gelegd, en met keetenen daarop vastgeklonken te

1) *Advocaet practizeerende voor de Ed. Achb. Gerechte der stad Amsterdam.* (Amst. 1778) Advys LVI.

2) In de wijze van toediening van het vergif, en wel bij herhaling, had deze zaak eenige overeenkomst met die der beruchte vadermoorderes, in Febr. 1752 te Oxford veroordeeld, miss BLANDY. Zie Lord CAMPBELL, *The lives of the Lord Chancellors of England* vol. V. Lond. 1846, p. 439—442.

»worden, anderen tot een afschriklyk exempel.” Den 18^{den} Junij werd dit vonnis op den Hollenberg ten uitvoer gelegd. De drijfveer tot deze vergiftiging scheen daarin gelegen te zijn, dat de veroordeelde tot het huwelijk met haren man gedwongen was geweest; — dat dit tot gedurige oneenigheden aanleiding gegeven had, en, gevoegd bij de omstandigheid van eene zorgvuldig voor hem verborgen zwangerschap, het gevolg van eene gemeenschap, door haar met een ander persoon gehouden, en welke zwangerschap zij vreesde niet langer te zullen kunnen verhelen, ¹⁾ haar ten laatste bewogen had de misdaad te plegen. Na vele vruchteloze pogingen om vergif magtig te worden, was haar dit eindelijk gelukt. In den beginne zeide zij, dat haar man haar bevolen had rattenkruid in de thee te doen; later bekende zij echter, dat haar man tot het halen van rattenkruid »geen ordre gegeven” ja ook »in het geheel niet geweeten” had, dat er rattenkruid in huis was; zoo ook herriep zij door eene latere bekentenis haar voor-

1) De vrees »voor schande en onlusten, die de gevangene van »haren man te wagten had, als het hem uit haar ontydig bevallen »zou hebben komen te blyken, dat zy hare vrugt reeds had op- »gedaan gehad, voor dat zy met hem was komen te trouwen.”

geven, dat zij haren man »alleen had willen ziek maken.»

Het is niet overtollig te herinneren, vermits in vroegeren tijd hier te lande niet zelden over het gezag der Mozaïsche wet in strafzaken getwist is ¹⁾, dat men zich in dit geding vooral beriep op den Bijbel, wat de straf aangaat, die zij zoude verdiend hebben. In het Oude Verbond wordt namelijk de doodstraf voorgeschreven (Exod. XXI: 14 en Deut. XIX: 11, 12, 13), maar omtrent de wijze van voltrekking der straf, bewaart de Goddelijke Wet het stilzwijgen. Had het beginsel der wedervergelding (Levit. XXIV: 19 en 20) letterlijk moeten gelden en toegepast worden, zoo zoude het vergeven met rattenkruid de regte straf hebben kunnen heeten, maar de in dezen goraadpleegde regtsgelcorde Adviseurs ²⁾ meenden, dat die wet niet zoo zeer gebood, »dat men in het opleggen der straffen stip»telyk zal volgen dezelve *wyze* waarop het misdryf »is gepleegd; als wel: dat de misdaader door de »straffe zal lyden hetzelfde *effect*, 't welk hy door de

1) CALKOEN, *Verhandeling over het voorkomen en straffen der Misdaaden*. 2de Druk, Amst. 1796. bl. 88-100.

2) GERRIT JAN WITTEN, J. C. CONRADT.

» misdaad zynen naasten heeft aangebragt; want an-
 » ders zouden de straffen dikwils, ja in misdaden
 » als deeze altoos, moeten worden geïnfligeerd op
 » zulk eene wyze, die weinig of niet konde dienen
 » tot *afschrik van anderen*; 'twelk egter een voor-
 » naam bedoelde daarvan is." En welke zoude dan
 de *wijze* zijn, waarop de veroordeelde ter dood ge-
 bragt behoorde te worden? Uit de onderscheidene
 straffen, zooals radbraken, verworgen aan een paal,
 onthoofden met een bijl of een zwaard, die destijds
 in zwang waren, moest er eene gekozen worden,
 die met den aard en de omstandigheden van het feit
 het best scheen overeen te komen. Daar deze nu
 zoo verzwarende waren, werd besloten tot het vel-
 len der uitspraak, hiervoren medegedeeld.

De rij der merkwaardige voorbeelden van vergif-
 tiging willen wij besluiten met het regtsgeding, te-
 gen eene moeder van vijf kinderen, met name HES-
 TER REBEKKA NEPPING, weduwe BRUMMELKAMP, en hare
 medepligtigen ADRIANA VAN RIJSWIJK en G. VERKERK,
 in de maand Februarij 1812 te Amsterdam voor het
 Hof van Assises gevoerd. Het huwelijk dier vrouw,
 onder gunstige voorteekenen voltrokken, was alras
 door huiselijke twisten, door verachtering van za-

ken en cindelijk door overspel verstoord. Geldzucht en verboden liefdehandel dreven haar om eerst zekere dame, die bij de echtelieden BRUMMELKAMP te Wijk bij Duurstede inwoonde, en op wier leven zij reeds vroeger een aanslag beproefd had, met vergif om te brengen, en om zich vervolgens met behulp van haren minnaar en van eene dienstmaagd, op dezelfde wijze van haren echtgenoot te ontslaan. Op het vermoeden van vergiftiging, door het kort op elkander gevolgd overlijden der dame en van BRUMMELKAMP te weeg gebragt, als ook ten gevolge van den verdachten dood van den vader NEPPING, die na-genoeg gelijktijdig gestorven was, had eene opgraving en schouwing der lijken plaats. Wat de verdenking wegens den moord van haren vader aangaat, in wiens lijk mede rattenkruid gevonden was, geen voldoende grond schijnt er geweest te zijn dien aan de dochter te laste te leggen, daar in de acte van beschuldiging niets dienaangaande voorkwam. Wat hiervan zij, het Hof van Assises verwees de drie beschuldigten na de uitspraak der gezworenen ter dood, tegen welk gewijsde de veroordeelden zich vruchteloos te Parijs in cassatie voorzagen. De voltrekking van hetzelfde had den 15^{den} Junij te Am-

sterdam ten aanschouwe van duizenden plaats. Het gedrag en gemoedsgesteldheid der hoofddaderes in den kerker zijn door den menschkundigen Leeraar der Hervormde Gemeente w. BROES uitnemend beschreven ¹⁾. Omtrent het feitelijke is dit opmerkelijk, dat naar het oordeel van dien scherpzinnigen schrijver, de vraag of »de meesteres dan wel de dienstmeid in de kennelijk »zaamgepleegde misdrijven *de eerste* geweest zij”, niet geheel opgehelderd is ²⁾; en toch mogt men vragen of het niet hoogst onwaarschijnlijk was, dat de dienstmaagd, die in de feiten geen belang had of althans een veel minder, de aanraadster en aanlegster, d. i. naar de tegenwoordige wettelijke uitdrukking, de *mededaderes*, zoude geweest zijn. Tot den moord des mans had de minnaar het vergif verstrekt ³⁾. Wij achten dit rechtsgeding te meer belangrijk, omdat de geheimzinnige vergiftiging in den regel medeplichtigen schuwt.

1) *Berigt omtrent het leven, karakter enz. der beruchte Vergiftigster*
H. R. NEPPING. 's Hage 1812.

2) Blz. 52 van gen. werk.

3) Blz. 18 » » »

§ 4. OVER DE BEWIJSVOERING DER MISDAAD
VAN VERGIFTIGING.

Alvorens men met conign grond vermoedens van schuld ten opzichte van een bepaalden persoon moge opvatten, moet van het aanwezig zijn van eene vergiftiging, of om technisch te spreken, van het *corpus delicti* blijken, en de regel »*prius de re, deinde de reo inquirendum*”, dien de oudere Criminalisten plagten in te scherpen, is voornamelijk dan niet te verwaarloozen, wanneer het eene dikwerf zoo duistere misdaad, als eene vergiftiging, geldt. Teregt zeide de Amsterdamsche advocaat CALKOEN ¹⁾, dat, indien zelfs in geval van bekentenis blijken moest van de daadzaak, nog veel meer in een geval, waarin de beschuldigde »niets Crimineels erkend, maar alles »ontkend had, vóór alles *consteeren moet de Corpore Delicti.*” Zonder een matericel feit toch is geene toerekening van misdrijf denkbaar.

Op welke wijze nu het voorloopig onderzoek tot verkrijging der overtuiging van het bestaan van zoo-

1) *Twee gevangenen tegen de aanklagt* enz. verdedigd door Mr. H. CALKOEN. Amst. 1801, p. 27.

danig feit bij eene vermoedelijke misdaad moet worden ingesteld, geven de artikelen 41—53 van het wetboek van Strafvordering aan de hand. In art. 50 vinden wij bepaaldelijk »van eenen geweldigen »dood of van eenen dood, waarvan de oorzaak verdacht is, gelijk mede van zware verwondingen, »poging tot vergiftiging, en andere aanslagen op »iemand's leven" gewag gemaakt. In zoodanige gevallen, namelijk bij ontdekking of vervolging van een misdrijf op heeterdaad, eischt de wet, dat de officieren van Justitie, vergezeld »van één of twee »artsen of heelmeeesters, die verslag zullen geven »wegens de oorzaken van den dood en den staat »van het lijk" zich onverwijld naar de plaats begeve, alwaar de daad gepleegd is ¹⁾. De deskundigen moeten in handen van den officier den ced afleggen, »dat zij hem *verslag* naar hun geweten zullen geven." Zonder dien ced zoude het verslag de vereischte kracht van bewijs missen, in de artikelen 437 en 438 van het wetb. van Strafv. voor de *schriftelijke bescheiden* gevorderd. En wat behoort dit verslag te behelzen? Art. 50 duidt dit gebrekkig met

1) Art. 41 Strafvord. verg. met art. 50.

slechts weinige woorden aan, en ook art. 438 zegt vrij onbestemd, dat de zaakkundigen in hun rapport »over de bijzonderheden of gesteldheid der »zaak hun oordeel en hunne bevinding” zullen verklaren. Aangaande de wijze waarop, en den vorm waarin het verslag gedaan moet worden, bewaart de Wet geheel en al het stilzwijgen. Maar hierin voorzag eenigermate het Koninklijk Besluit van 15 Julij 1818, Stbl. N°. 44, verordeningen inhoudende *betrekkelyk het doen van geregtelyke schouwingen*. Naar luid van art. 3 van evengenoemd Besluit zullen in geval van vermoedelijke vergiftiging de tot de geregtelyke schouwing geroepen doctoren en heelmeeesters »eenen apotheker, of in plaatsen, waar deze »gevonden wordt, eenen openlijken leeraar in de »scheikunde, kunnen adsumeren, die dan bij de »schouwcedel een relaas zal moeten voegen, niet »alleen het resultaat behelzende van de proeven, »tot het ontdokken van het vergif door hem genomen, maar de proefnemingen zelve beschrijvende, »zooals die in tegenwoordigheid van de gerequiereerden tot de schouwingen zullen zijn in het werk »gesteld.”

Ofschoon ook deze voorschriften, gelijk wij nader

zullen zien, voor aanvulling vatbaar zijn, geschiedde oudtijds dit onderzoek doorgaans met nog minder waarborgen van naauwkeurigheid en volledigheid. Hierboven hebben wij reeds een *visum repertum* bijgebracht, dat allergebrekkeligst was, en over welks inhoud de doctoren nog nader moesten gehoord worden ¹⁾. Intusschen ontbrak het niet aan juiste wenken nopens de vereischten van het verslag van deskundigen. CALKOEN leert, dat zonder dit *rapport*, hetwelk de doodelijkheid *rotundis verbis* verklaart, en *nominatim* bevestigt, dat de ongelukkige door vergif omgebracht is, de opgevolgde dood of »eene »wolke van getuigen en indiciën" niets afdoen. Lang te voren hadden FARINACIUS en kort vóór den Nederlandschen Regtsgeleerde, JOUSSE, met nadruk de aandacht gevestigd op het gewigt van het *rapport*, het *visum repertum*. Bepaaldelijk wanneer vergiftiging vermoed werd te hebben plaats gehad, wilde FARINACIUS ²⁾, dat de deskundigen zouden gehoord worden. »Dic, quod corpus delicti in crimine veneni, et sic quem interentum vel non interentum,

1) Zie de aantekening op blz. 35 aangaande de zaak van HEINE TIESKES.

2) CALKOEN, p. 27, en p. 47.

»probatur iudicio medicorum.” Voorts wanneer de vermoedelijke gifmenger zelfs het feit beleden had, eischte de Italiaansche Criminalist, dat niet alleen de verdachte, maar ook de geneeskundigen over den aard en de hoeveelheid van het ingegeven vergif geraadpleegd zouden worden ¹⁾).

In gelijken geest, maar uitvoeriger, en in overeenstemming met de vorderingen, welke de wetenschap in een tijdverloop van meer dan eene eeuw gemaakt had, toont JOUSSE ²⁾ aan, welke middelen tot ontdekking der waarheid moesten aangewend worden. Hij staat eerst stil bij de kenteekenen van eene vergiftiging, op welke de dood niet is gevolgd, welk geval echter, als gemakkelijker bewijsbaar, wij met stilzwijgen voorbijgaan. »Mais si le malade est »mort,” dus spreekt hij bij de behandeling van eene misdaad met noodlottiger gevolgen, »il faudra examiner son corps; et si par le rapport des Médecins »et Chirugiens, il est constaté que le corps étoit

1) »Dicas, quod debet per iudicem interrogari de qualitate et »quantitate potionis datae, et *desuper* habita responsione, recur- »rendum est ad iudicium medicorum,” p. 47, SALKOEN.

2) *Traité de la Justice Criminelle*, Tom. IV, p. 49, Paris 1771, de la *Procédure en crime de poison*.

» livide, couvert de taches, et exhalant une odeur
 » très mauvaise, ayant les ongles noirs, ne tenant
 » presque plus aux doigts, la bouche écumante, etc.;
 » et sur tout si par l'examen des parties intérieures
 » du corps, on trouve des marques de corrosion
 » dans l'ésophage, ou l'estomac, ou dans les intes-
 » tins; des taches noires dans les viscères; du sang
 » congelé autour du coeur, ou dans l'estomac, c'est
 » un signe certain, que le malade a été empoisonné."

Nog wil hij, dat, zoo er zelfstandigheden of stoffen te dier plaatse gevonden worden, gelijk aan die, welke men het slagtoffer ingegeven had, eene proef met het een of ander dier, een hond bijv., zal bewerkstelligd worden.

Gelijktijdig met den Franschen Regtsgeleerde, gaf de Duitscher BÖHMER 1), bij de verklaring van art. 50 der Carolina, andere nuttige aanwijzingen van hetgeen bij het voorloopig geregteijk onderzoek moest verrigt worden, en wel in het bijzonder op voorlichting der deskundigen.

Over de onmisbaarheid der schouwcedels en der

1) Meditat. in Const. Crim. Carol., p. 206. — Verg. ook a. 37 der Carolina (*von heymlichen vergehen gnugsam anzeigung*), p. 160 vv.

oordeelvellingen van deskundigen, waaruit allereerst van een begaan misdrijf kan blijken, zijn, zooals wij zagen, en de oudere en de latere Regtsplegingen het eens. In de wijze waarop, en den vorm, waarin die bescheiden opgemaakt werden, bestond in de vroegere praktijk een niet gering verschil met de hedendaagsche. Wat deze laatste, en wel de Nederlandsche, betreft, alsmede de gebreken, welke daarin zoo door anderen als met name door de Heeren VAN DEN BROECKE zijn opgemerkt, die ervaren schrijvers, wier streven het was om de beide vakken van Regtswetenschap en Geregtelijke Geneeskunde in weldadige en niettemin zelfstandige samenwerking bevorderlijk te doen zijn aan de handhaving van het beginsel van *regtvaardigheid* ¹⁾, hebben zich de moeite gegeven om in eene Conceptwet eenige voorschriften aangaande het geregtelijk-geneeskundig onderzoek zamen te vatten. Bij de vergiftiging hebben zij gemeend de volgende drie artikelen als leiddraad te moeten aanbevelen, door welke de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering (art. 50 en volgg.)

1) Vergelijk blz. 34 van hun werk, getiteld: *De uitoefening der geregtelijke geneeskunde in Nederland*, Utrecht 1845. De Conceptwet maakt de Bijlage B van dat geschrift uit.

aangevuld en verbeterd konden worden. Wij gelooven, in afwachting van de met zooveel ongeduld verbeide herziening zoowel dier Wetgeving als der Geneeskundige Staatsregeling, wel te doen met dit gedeelte van hun Ontwerp, reeds elf jaren geleden in het licht gegeven, te dezer plaatse in te vlechten.

Art. 14. »Bij verwonding of *vergiftiging*, waarop
 »de dood niet dadelijk volgde, maar waar nog eene
 »geneeskundige behandeling plaats greep, moet de
 »regterlijke ambtenaar van den genees- of heekun-
 »dige, die den gedoode behandelde, een volledig
 »verslag van de ziekte en behandeling van den ge-
 »doode zoo spoedig mogelijk inwinnen, en hetzelfde
 »aan den geregteijk-geneeskundige mededeelen 1).”

Art. 15. »Bij poging tot *vergiftiging*, bij vrucht-
 »afdrijving en poging tot dit misdrijf, alsmede bij
 »verwonding of andere boledigingen, zal de arron-
 »dissements-geregteijk-geneeskundige met de meeste
 »naauwkeurigheid alle verschijnselen nagaan, welke
 »zoowel uit- als inwendig met vergiftiging, vrucht-
 »afdrijving, verwonding of mishandeling in betrek-
 »king staan, dezelve volledig aangeven, en in het

1) Vergelijk blz. 254—255 van genoemd werk.

» algemeen van hetgeen met het vermoedelijk mis-
 » drijf middellijk of onmiddellijk in verband staat,
 » niets veronachtzamen, wat in de gevolgen tot eene
 » rigtige kennis der zaak strekken kan.”

» De arrondissements-geregtelijk-geneeskundige zal
 » daarbij een kort voorloopig gevoelen geven over
 » de wijze, waarop de belediging schijnt ontstaan
 » te zijn, en over hare waarschijnlijke gevolgen 1).”

Art. 27. » Wanneer bij vermoeden van *vergifti-*
 » *ging* een scheikundig onderzoek wordt noodig ge-
 » acht, zal de regterlijke ambtenaar den provinciaal-
 » geregtelijk-geneeskundige tot dat onderzoek uit-
 » noodigen, onder wiens toezigt de geregtelijk-schei-
 » kundige, daartoe door hem verzocht, dat onderzoek
 » zal bewerkstelligen, de bevinding daarvan opmaken
 » en met den provinciaal-geregtelijk-geneeskundige
 » onderteekenen.”

» In geval de beide deskundigen in gevoelen ver-
 » schillen, zullen de punten van verschil in het
 » verslag worden opgeteekend 2).”

Is alzoo het voorloopig geregtelijk onderzoek af-

1) Blz. 255--257 van gen. werk.

2) Blz. 265--266 » » »

geloopen en geldt het de terogtstelling van den beschuldigde, waar wel het materieel feit schijnt vast te staan, maar de bedoeling van den dador twijfelachtig voorkomt, bij voorbeeld in het geval dat iemand aan eene vrouw een gifdrank heeft ingegeven, zonder dat het bepaaldelijk blijke, of het misdadig opzet *vergiftiging* dan wel *aflrijving der vrucht* beoogde, zoo schijnt het raadzaam, dat aan het slot der acte van beschuldiging meer dan ééne qualificatie worde gebezigd 1). Ook is dit aan te bevelen ter handhaving van het beginsel, dat iemand, die vrijgesproken is, ter zake van hetzelfde feit niet weder in regten mag betrokken worden (*non bis in idem*) 2).

Uit een geneeskundig oogpunt is het niet zelden hoogst moeilijk om tot klaarheid te brengen, of er werkelijk eene vergiftiging heeft plaats gehad, daar er sommige ziekten zijn, die nagenoeg dezelfde verschijnselen openbaren, zoodat men zich daarin ligt zoude kunnen vergissen. In dit opzigt is merkwaardig de zaak, die in 1803 in de aanzienlijkste

1) DE BOSCH KEMPER, Wetb. van Strafv., art. 144, 2de Deel, p. 319. — BOURGUIGNON, Manuel d'Instruction Criminelle, art. 360, (I, 334).

2) Art. 218 van het Wetb. van Strafv.

kringen van Berlijn eene geweldige opschudding te weeg bragt; — wij bedoelen de vervolging van SOPHIE CHARLOTTE ELISABETH, dochter van den Oostenrijkschen Legatie-secretaris WEINGARTEN, later echtgenoot van den Pruissischen Geheimraad URSINUS. Op negentienjarigen leeftijd gehuwd, en bij haren reeds bedaagden, ernstigen en ziekelijken gemaal hare hartstogten onbevredigd vindende, knoopte zij een verboden omgang met een Hollandschen officier aan. — In het voorbijgaan willen wij de opmerking, die vroeger en later meermalen is gemaakt, hier niet verzwijgen, te weten, dat overspel dikwerf de eerste stap was tot vergiftiging. De vrouw, van welke wij gewagen, werd achtereenvolgens verdacht gehouden van eerst dezen geliefde, daarna haren man, hierop hare tante, en eindelijk haren bediende te hebben vergiftigd. Vooral wekte het plotselijk overlijden van URSINUS, die daags te voren nog welvarend zijn geboortefeest in een klein en uitgelezen gezelschap gevierd had, ongunstige vermoedens. Niettemin werd zij wegens gebrek aan bewijs van het materiële feit ¹⁾ van vergiftiging, zoowel in deze

1) *Der neue Pitaval*, Leipzig 1842, pag. 204. Het Elogium

zaak, als in die van den Hollandschen officier bij vonnis van 12 September 1803 volkomen vrijgesproken, maar wegens vergiftiging van hare tante en de herhaalde poging, om insgelijks haren bediende BENJAMIN KLEIN met vergif om te brengen, tot levenslange vestingstraf veroordeeld. Dertig jaren overleefde zij deze uitspraak, steeds hare onschuld betuigende. Na in den ouderdom van 70 jaren eenige verzachting van straf verworven te hebben, stierf zij den 4^{den} April 1836.

Kan het alzoo moeite baren eene ziekte van eene vergiftiging te onderscheiden, — of de dood ten gevolge van eene inwendige ligchaamsongesteldheid dan wel door het toedienen van verderfelijke zelfstandigheden ontstaan zij, — zoo zal het nu en dan gebeuren, dat, al blijkt onmiskenbaar van het materieel aanzijn van vergiftiging, toch de dader niet te vinden is, of altans niet van schuld overtuigd kan worden. Men denke slechts aan de zaak van Doctor T. F. SCHELTS VAN KLOOSTERHUIS, die van eene

Medicum luidde in ééne dier zaken: »daz aus den vorgefundenen »physischen Erscheinungen, bei der gänzlichen Abwesenheit des Gifts, »und folglich bei dem absoluten Mangel eines corporis delicti »eine Vergiftung zwar möglich, aber nicht als wahrscheinlich angenom- »men werden könne.“

dubbele misdaad verdacht, maar, ter zake van ééne beschuldigd zijnde, na de openbare behandeling van het regtsgeding ¹⁾ vrijgesproken werd.

Aanleiding tot de beschuldiging gaf de daadzaak, dat CORNELIS DERKS POMP, wagenmaker te Nieuwolda, op den 3^{den} September 1844 overleed, en eenige weken later (den 31sten October) GEESSIEN FOKKENS BOELENS, echtgenoot van den beschuldigde. De omstandigheden, die bij dit dubbele afsterven hadden plaats gevonden, deden zware vermoedens tégen KLOOSTERHUIS oprijzen. Het bleek toch, dat beide personen gedurende hunne ziekte onder geneeskundige behandeling van KLOOSTERHUIS geweest waren; dat er zich ziekteverschijnselen, en teekenen aan

1) Dit regtsgeding is uitgegeven door Mr. J. L. SCHIAAP, Adv. bij het Prov. Gerechtshof van Groningen (Gron. 1846). Op de ploitrede van dezen Advocaat heeft T. D. VRIJDAG ZIJNEN, Chemist en Apothekar te 's Gravenhage, *Bedenkingen van Geregteijk-Scheikundigen aard* geoppord in het *Weekblad van het Regt* van 20 April 1846, N°. 696. Hij zegt onder anderen: »Ik meen dus aange-
»toond te hebben, dat de *hoeveelheid* arsenicum, die er gebezigd is,
»niet bekend behoeft te zijn om de qualificatie van vergiftiging daar
»te stellen, en dat er geene bepaalde *hoeveelheid* arsenicum in eenig
»lijk behoest gevonden te worden, om tot vergiftiging te kunnen
»besluiten,» en verder: »Spreekt alzoo de strafwet niet van eene
»*hoeveelheid*, die er vereischt wordt, om de misdaad van vergifti-
»ging te qualificeren, evenmin bepaalt de wetenschappelijke wet-
»gever de *hoeveelheid*, die er verkregen moet worden, als gevolg
»van scheikundig onderzoek, om tot dit besluit te geraken.»

het lijk van vreemdsoortigen aard opgedaan hadden; en dat hij, in eigen echt niet gelukkig, eenen zeer gemeenzamen omgang met de vrouw van den overleden POMP gehad had. Uit het Visum Reper- tum 1) en de goregtelijk-geneeskundige verklaring 2) van drie Artis periti zag men, dat arsenicum aangewend was geworden, en dat bij het onderzoek of beide personen door vergif omgekomen waren »bij de proefnemingen op het lijk van POMP positieve »resultaten, bij die daarentegen op het lijk van »G. F. BOBLENS, hoe ook gewijzigd, steeds negatieve »verkregen waren 3).”

De deskundigen hadden zich, om het arsenicum op te sporen, van den, door het regtsgeding van Mevr. LAFFARGE 4) vermaard geworden, toestel van MARSH bediend. In alle arseniek-vergiftigingen speelt deze eene voorname rol 5).

1) Blz. 13—18, van het regtsgeding.

2) Blz. 18—29.

3) Blz. 27.

4) Deze zaak viel voor in 1840. De Heer PAILLET was een harer verdedigers. Onder de deskundigen, die geraadpleegd werden bij het onderzoek der vergiftiging, op LAFFARGE gepleegd, zijn onder meerderen te noemen ORFILA, BEVERGIE, DUBOIS, vader en zoon, DUPUYTREN.

5) Vergel. p. 21 van het *Regtsgeding van KLOOSTERHUIS*. —

Ofschoon de vergiftiging, immers ten aanzien van POMP, bewezen, en het bestaan van het vergif aangetoond werd, vond de regter zich bezwaard den beschuldigde te veroordeelen. Met vertrouwen pleitte de verdediger: »het vermoeden, dat POMP zichzelven »kan hebben vergiftigd, is geenszins weggenomen, »het bestaat ¹⁾); en zoolang het bestaat, heeft de »beschuldigde het regt, zich daarop tot zijne verdediging te beroepen." Uit onderscheidene omstandigheden betoogde hij het vermoeden van zelfmoord, en trok hij het besluit, dat POMP zich zelve *kon* hebben vergiftigd, hetzij door eene toereikende hoeveelheid arsenicum in eens, hetzij door dat vergif bij kleine gedeelten na elkander ingenomen te hebben. De twee overige punten, die de acte van beschuldiging denkbaar stelde, 1° dat *een ander* POMP van het leven zoude hebben beroofd en 2° dat *de*

VAN HASSELT, *Handleiding* (Utrecht 1851), blz. 97. — GENGLER, *die straf. Lehre*, 2tes Heft, p. 61.

1) Dat de zelfvergiftiging somtijds twijfel omtrent den waren dader kan baren, blijkt uit de *Handleiding* van Dr. VAN HASSELT, waar men op blz. 29 leest: »het bestaan der *zelfvergiftiging* is in den regel veel gemakkelijker te herkennen dan de *giftmoord*; »evenwel schijnt zij in enkele geregteijk-geneeskundige onderzoekingen *na den dood* bezwaarlijk van dezen te onderscheiden zijn »geweest."

beschuldigde dit zoude hebben gedaan, bestreed de Advocaat met aanvoering van redenen en feiten, welke echter aan ons onderzoek vreemd zijn.

Genoeg, het Hof, » ofschoon door schriftelijke
 » bescheiden en door ter openlijke terechtzitting on-
 » der eede afgelegde verklaringen van deskundigen,
 » van ambtswege benoemd, alsmede van bevoegde
 » getuigen, mitsdien door wettige bewijsmiddelen,
 » de overtuiging hebbende bekomen, dat voornoemde
 » CORNELIS DERKS POMP door middel van arsenicum of
 » rattenkruid is vergiftigd, en ten gevolge van dat ver-
 » gif op den 5ten Sept. 1844 is overleden 1),” over-
 woog, dat de schuld des beschuldigten aan gezegde
 misdaad niet voldoende bewezen was, en verklaarde
 hem daarom *niet* schuldig aan de hem, als voren,
 te laste gelegde misdaad van vergiftiging, enz.

Inderdaad een treffend blijk van den strijd, waarin de Nederlandsche strafregter zich geplaatst kan zien in weerwil van het *materieel corpus delicti* en niet-tegenstaande een zamenloop van verschillende *aanwijzingen*, welke den vermoedelijken dader met zekerheid schenen aan te duiden. Maar juist in

1) Blz. 97 van het *Regtsged.*

de waardering van de kracht der aanwijzingen wordt het geweten van den regter door de Wet »op het ernstigste belast met de inachtneming van »de alleruiterste zorgvuldigheid en naauwkeurigheid 1),” en op bloote vermoedens of onvolkomen bewijs mag niemand veroordeeld worden 2), hoe gruwelijk de aangelijgde misdaad ook moge zijn. Zoo lezen wij van dit laatste een allertreurigst voorbeeld in het *Verhaal van den Gifmoord van WEYNMA* (blz. 40) van een zekeren Marquis DE LA DOUZE, die wegens vergiftiging veroordeeld en geexecuteerd werd, om eenigen tijd na zijnen dood in zijne nagedachtenis gerohabiteerd te worden, als zijnde gebleken, dat de Regter, meer *op hooge waarschijnlijkheden* hebbende veroordeeld, eenen onherstelbaren, doch gelukkig hoogst zeldzamen misslag had begaan.

Wij willen deze afdeeling besluiten met de verwijzing tot een geschrift, reeds ten jare 1785 te Berlijn in het licht gegeven naar aanleiding van een twijfelachtig geval, in hetwelk sommige deskundigen eene vergiftiging hadden bespeurd, door andere mannen der wetenschap geloochend. Dat vertoog

1) Art. 444 Strafv.

2) Verg. art. 427 Strafv., alin. 2.

is in de bekende *Bibliothèque philosophique du Législateur, du Politique, du Jurisconsulte* ¹⁾, door BRISSOT DE WARVILLE geplaatst. Het opstel heeft bepaald ten doel te verhoeden, dat de regter eene noodlottige dwaling bega (*d'empêcher des juges, prêts à prononcer sur le prétendu délit, de commettre une injustice*), en toont uit de ervaring aan, hoe ligt men door den schijn bedrogen kan worden.

§ 5. OVER DE POGING TOT VERGIFTIGING.

Ons blijft overig, zoo beknopt doenlijk, te handelen over het begrip van poging tot vergiftiging.

Wat aangaat het begrip der bedoelde poging, zijn wij gedrongen de algemeene beginselen van het Strafrecht te raadplegen, om daarna in het bijzonder vast te stellen, van welke handelingen de poging tot vergiftiging, als zoodanig strafbaar, afhangt. De Nederlandsche Wetgever van 1847 geeft van de poging in het algemeen deze omschrijving: » Door poging tot » misdrijf wordt verstaan elke daad, welke met het te

1) Tom. X, p. 305—329. *Recherches sur les signes de l'empoisonnement.*

»plegen misdrijf in zoodanig verband staat, dat zij
 »worden als een begin van uitvoering van hetzelfde
 »moet beschouwd (art. 46).” Deze bepaling is ken-
 nelijk aan de nog verbindende Wet van art. 2. C. P.
 ontleend, in zoovorre uitdrukkelijk tot de strafbaar-
 heid van het bedrijf *een begin van uitvoering* (un com-
 mencement d'exécution) wordt gevorderd. Want de
 theorie pleegt het begrip van misdadige poging rui-
 mer op te vatten, en naar aanleiding van den meer of
 minder duidelijk geopenbaarden wil des daders de
 onvolkomen handeling te ontledeu. Zoo deed nog
 in 1804 het verdienstelijk Ontwerp van Lijfstraffe-
 lijk Wetboek, aan het Staatsbewind aangeboden,
 maar uithoofde van den al te leerstelligen inhoud
 afgekeurd. Eerst werd in art. 52 (*van het onder-
 scheid en de waardering der misdaden*) de waarheid
 herinnerd, dat enkele gedachten, hoe zedelijk slecht,
 niet onder het bereik der Strafwet vallen; maar dat
 tot het bestaan van misdaad uiterlijke bedrijven wor-
 den vereischt. Poging zelve werd vrij onbestemd
 genoemd »een uiterlijk bedrijf tot *toebereiding* van
 »eene voorgenomene misdaad” (art. 54), maar art.
 55 vervolgde: »naarmate dus zoodanige uiterlijke
 »bedrijven in een meer of min onmiddellijk verband

»staan met, en meer deelen bevatten van de geheele misdaad, is ook de poging meer of min volkomen.» Voorts werden de oude, in de regtspleging en in de school gebruikelijke, onderscheidingen van *verwijderde*, *nadere*, en *naaste* poging herhaald, en elke van deze omschreven (art. 56—art. 59). In denzelfden geest, en met bevestiging van de leer, welke eeuwen had gegolden, werd, bij ontstentenis van eene eigene bepaling van de poging tot vergiftiging, in de Afdeeling van *Moord* als regel gesteld, dat om de »afschuwelijkheid» van het feit *de wil voor de daad* zoude worden *genomen*, »en alzoo de misdaad als volbragt gehouden, wanneer de dader alles verrigt heeft, 't geen strekken konde, om een ander van het leven te berooven, al ware ook door eenig toeval, buiten zijnen wil, de dood niet gevolgd.» Art. 99 van het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland nam die gelijkstelling van de poging tot moord met de volbragte misdaad over, zonder echter de oude leer te omhelzen, dat de wil voor de daad gelden zoude.

Zooveel wat betreft de Nederlandsche, hetzij wettelijke, hetzij bespiegelende voorschriften omtrent ons onderwerp, uit welke onbetwistbaar volgt, dat

bloote voornemens, het plan, het besluit tot eene misdaad, niet strafbaar zijn, zoolang die niet uiterlijk in werking gebragt worden. »Cogitationis poenam nemo patitur.» »De internis non judicat praetor.» Fraai zegt ROSSI: »la justice humaine n'a pas le droit de punir le mal purement moral. Elle n'a pas de mission pour punir dans l'homme les infractions de ses devoirs envers Dieu et envers lui-même 1),» en verder »la pensée est libre, elle échappe à l'action matérielle de l'homme, elle peut être criminelle, elle ne saurait être enchaînée 2).»

De misdadige toeleg moet derhalve door eene handeling aanvankelijk zijn geopenbaard, maar zoolwel de Criminalisten als de Wetten verschillen in de toerekening van deze of gene uiterlijke bedrijven, als poging. De vraag is, waar vangt de misdadige poging aan? Wanneer wordt het feit geacht niet langer poging, maar voltooid te zijn?

Wij willen de definitiën niet opeenstapelen, maar ons vergenoegen met de vermelding van die, welke de Göttingsche Hoogleeraar ZACHARIAE in zijne voor-

1) Livre II, Chap. 3. *Traité de Droit pénal.*

2) Livre II, Chap. 26. *Des Actes internes.*

treffelijke monographie heeft gegeven: »Versuch
 »eines Verbrechens ist eine absichtliche auf Bege-
 »hung eines Verbrechens gerichtete äuszere Hand-
 »lung oder Unterlassung mit welcher oder durch
 »welche noch nicht Alles geschehen oder bewirkt
 »worden ist, was zur Beendigung des Verbrechens
 »vermöge seines gesetzlichen Begriffes gehört 1).”
 Die omschrijving is de vrucht van het wetenschap-
 pelijk onderzoek van dien Regtsgeleerde, bij het-
 welk de Academische proef- en prijschriften van
 onze landgenooten WINTGENS, PHILIPSE, BROUWER,
 HIDDEMA JONGSMA, WIJBENGA, en vooral van den kwec-
 keling der Leuvonsche Hoogeschool X. G. E. LELIÈVRE,
 zijn gebruikt. De bepaling van ZACHARIAE vindt men
 zakelijk terug in die, welke later door den Heer
 EVERTSEN DE JONGE in het Latijn is gegeven, aldus
 luidende: »Conatus delicti definiri potest secundum
 »jus constituendum factum vel id, quod noxius fa-
 »cere omittit, quo noxius voluntate et facto, ad
 »consummationem delicti, ut a lege consummatum
 »habetur, directe tendit; quo tamen non omnia
 »facta aut effecta sunt, quae ad delicti notionem

1) *Die Lehre vom Versuche der Verbrechen.* 1 Th., § 19.

»ex lege pertinent 1).” Bij tegenstelling alzoo van hetgeen genoemd wordt de *volbrachte misdaad*, te weten »wanneer de daden, welke bij de Strafwet verboden zijn, in alle hare deelen zijn gepleegd 2),” kan men de poging aanwezig achten, als het misdrijf, door den dader bedoeld, wel niet geheel is tot stand gekomen, maar door eene niet twijfelachtige handeling aan den dag is gelegd 3). Niet twijfelachtig; want groot is het onderscheid tusschen die uiterlijke bedrijven, welke als voorbereidende maatregelen tot het misdrijf moeten aangemerkt worden, en die, waarin onmiskenbaar een begin van uitvoering der misdaad ligt, op welke de wil van den dader gerigt was. De aard toch dier maatregelen, met behulp van welke men als het ware den weg tot de misdaad baant, maar wier strekking niet zelden zeer onschuldig en al-

1) *Disputatio de Delictis contra rempublicam admissis*. Pars post., p. 239. Utrecht 1845.

2) Verg. art. 13 van het Crim. Wetb. voor het Kon. Holland.

3) De Heer Mr. A. J. VAN DEINSE geeft in de *Algemeene beginselen van Strafrecht* (Middelburg 1852) § 285 deze omschrijving der poging als zijnde: »eene daad, die is ondernomen met den wil om eenig bepaald misdrijf te volvoeren, door welke dat misdrijf wel is begonnen, doch nog niet in zijn geheel is daargesteld.”

lezins geoorloofd zijn kan, is in vele gevallen te onbestemd, dan dat niet de Wetgever dikwerf grovelijk zoude mistasten, als hij het in het algemeen waagde ook die handelingen onder de strafbare poging te begrijpen. Uit die maatregelen kunnen wel is waar, nu en dan nadeelige vermoedens, en min of meer gegronde onderstellingen oprijzen, deze zullen echter soms zeer gemakkelijk met een enkel woord of eene enkele daadzaak wederlegd en gelogenstraft worden. Wat bepaaldelijk de vergiftiging betreft, iemand koopt bijv. rattenkruid, voorzeker een doodelijk vergif, en eene handeling, die verdacht kan voorkomen; maar zoude het niet uiterst gewaagd en roekeloos zijn, wat vatbaar is voor eene natuurlijke oplossing, met eenzijdige vooringenomenheid als misdadig te beschouwen? Gesteld al, dat het boos opzet bij het koopen of bij het bereiden van het vergif aanwezig zij, hoe groot is niet de afstand tusschen deze handeling en de toediening of de poging tot die daad? Tusschen de voorbereidende maatregelen en de misdaad zelve, hetzij dan volbragt of onvolkomen, is nog overvloedige gelegenheid tot nadere bepeinzing van den toeleg, tot terugtred en inkeer, tot vrees, tot berouw en versoelijng van de

slechte gedachte. Het ingeschapen gevoel van recht en onrecht kan ontwaken; de onzekerheid der uitkomst en het ontzag voor de zware Strafwet kunnen den voortgang op het pad des kwaads stuiten. Op de regten der maatschappij, of der bijzondere personen, wier veiligheid tot hertoe ongestoord bleef, is nog geene inbreuk gemaakt. Niemand heeft schade geleden. Er kunnen derhalve soms meer of minder bedenkelijke uiterlijke bedrijven, welke het voornemen tot vergiftiging genoegzaam aanduiden, voorhanden zijn; maar wie kan met zekerheid bepalen, of dit opzet niet vrijwillig zal opgegeven worden; of de dader, uit welke beweegreden dan ook, niet voor de volvoering zal terugdeinzen? Vandaar dat in deze misdaad bij uitstek het onderscheid tusschen zoodanige *voorbereidende maatregelen* en het tot de strafbare poging gevorderd *begin van uitvoering*, gewichtig is. Teregt zegt ROSSI: »L'auteur des »*préparatifs*, s'il s'arrête, n'a rien fait encore de »matériel et de direct contre le droit, qu'il voulait »attaquer, l'auteur de la *tentative* a commencé son »attaque." Merkwaardig is het voorbeeld der toepassing van art. 2 van den Code Pénal in de zaak van eene jonge Parijische vrouw LEVAILLANT, omstandig door

LEGRAVEREND ¹⁾ vermeld. De beschuldigde werd overtuigd hare schoonmoeder te hebben willen ombrengen, tot welk einde zij vergif had gekocht, en dit aan een bediende ter hand gesteld, die het vervolgens zoude toedienen; maar de lasthebber bleef in gebreke met den toegezegden bijstand, en deed aangifte aan de overheid. Ook werd in dit geval bevestigd, wat wij hiervoren aangaande de verandering van wil aanmerkten, die zoo ligt vóór de uitvoering of het begin daarvan kan opkomen. Immers bleek uit het regtsgeding, dat de daderes de doos, welke het vergif bevatte, eensklaps had teruggeeeischt, uitroepende »Rendez-moi la boîte, je renonce à tout.» De uitspraak der jury luidde: »Que la femme LEVAILLANT était coupable d'avoir commis volontairement une tentative d'homicide, par poison, sur la personne de la Dame CHÉNIÉ; que cette tentative avait été manifestée par des *actes extérieurs*, mais qu'elle n'avait pas été suivie d'un commencement d'exécution; qu'elle n'avait pas été suspendue par des circonstances fortuites, indépendantes de la volonté de la femme LEVAILLANT ²⁾.» Dientengevolge werd de

1) *Traité de la Législation Criminelle*. tom. I. Chap. 2.

2) Verg. CHAUVÉAU et HÉLIE. *Théorie du Code Pénal*. Chap. XLIII § 5 de l'empoisonnement.

beschuldigde bij arrest van het Hof van de Seine van den 14^{den} Mei 1811 vrijgesproken, en zegt LEGRAVEREND » dût l'être, conformément à la loi." Hij voegt er niettemin bij, dat die beslissing hen, die met de beginselen van het Strafrecht niet vertrouwd waren, zeer had bevreemd, en dat ook sommige Regtsgeleerden, de toedragt der zaak te aanstootelijk vindende, de leemte der Wet hadden gegispt ¹⁾. — Ongetwijfeld kan men zich de meerdere gevaren niet ontveinzen, welke in de geheimzinnige voorbereiding der misdaad van vergiftiging liggen. Bij andere aanslagen tegen het leven loopen doorgaans de voorbereidende maatregelen meer in het oog; poogt de gifmenger veelal zorgvuldig de wijze te bedekken, langs welke hij zich het vergif verschafte, met nog meer list en sluwheid gaat gemeenlijk de volvoering der misdaad gepaard. Niet vreemd derhalve is het, dat oudere en nieuwere Wetgevingen, niet even mild als de Code Pénal, het enkel bezit of den aankoop van vergif, als verwijderde poging tot de bedoelde misdaad, strafbaar verklaarden. Zoo las men in

1) Zij opperden de vraag: »Si des peines correctionnelles ne devraient pas au moins en pareil cas prévenir le scandale apparent ou réel d'un acquittement pur et simple?" (Legraverend t. a pl.).

het 5de Hoofdstuk der *Lex Cornelia de Sicariis*:
 »deque ejus capite quaerito, quicumque venenum
 »malum hominis necandi causa fecit fecerit, vendi-
 »dit vendiderit, emit emerit, habuit habuerit, dedit
 »dederit 1);” uit welke woorden kennelijk is af te
 leiden, dat de bloote daad van koopen, verkoo-
 pen, bereiden, houden en bewaren, mits van het
 moorddadig opzet bleek, gelijk werd gesteld met
 de toediening van het vergif. Zoo zeide eveneens
 de L. 4 in fine Dig., *de lege Pompeja de par-*
ricidiis: »et praeterca, qui emit venenum, ut patri
 »daret, quamvis non potuerit dare, lege Pompeja
 »tenetur.” Omtrent deze bepaling van het Romcin-
 sche regt is het in het voorbijgaan niet onverschil-
 lig, de beperkende verklaring bij te brengen van
 den Nederlandschen Regtsgeleerde JOHAN MOORMAN
 in zijne *Verhandeling over de Misdaden en der-*
selver Straffen, alwaar hij zegt: »wanneer men
 »hier let, dat in die plaets word gesproken, niet
 »in het algemeen, dat iemand die fenyn koopt, en

1) ZACHARIAE, *Die Lehre* I, § 68. — Cf. l. 1, § 1, l. 3 en l. 3,
 § 1. *Corn. de Sicariis*. — Zie verder bij ZACHARIAE (blz. 114, 115)
 de plaatsen, uit de Oratio van CICERO, *pro Cluentio* cap. 18 en 23
 aangehaald, over het *venenum esse deprehensum, venenum habuisse,*
venenum quaesitum.

»aen sijn medemensch wil geven, met de straffe
 »van die wet selve, sal gestraft worden, maer
 »in het bijzonder, namentlijk die sulx koopt om
 »aen syn vader te geven, gelijk de woorden aldaer
 »luiden, sal die swarigheid ligt verdwijnen, alsoo
 »aldaer word gehandelt van een *vader-moord*; en
 »dat het *voornemen* om *syn ouders* om te brengen
 »al nog met de dood gestraft word, even als de
 »*volbragte daed*, is bij verscheidene Regtsgeleerden
 »te vernemen." Ook nieuwere Wetgevingen, hoe-
 wel het beginsel huldigende, dat voorbereidende han-
 delingen in het algemeen onstrafbaar zijn, hebben,
 waar het eene zoo afschuwelijke en moeilijk af
 te wenden misdaad als sluipmoord en vergiftiging
 betreft, in den geest van het Romeinsche regt eene
 uitzondering op den regel toegelaten. Het Strafwet-
 boek van Wurtemberg stelt in art. 242 vast: »Wer
 »in der Absicht, einen Andern zu tödten, oder an
 »der Gesundheit zu beschädigen, Gift oder andere
 »Substanzen, welche auf gleiche Art den Tod be-
 »wirken können, sich *anschafft* oder *zubereitet*, soll
 »mit Arbeitshaus, nicht unter Einem Jahre, bestraft
 »werden;" zoo ook dat van Brunswijk in § 451:
 »Wer in Mörderischer Absicht. . . . Gifte . . . an-

»schafft, oder zubereitet, ist mit Zwangsarbeit nicht »unter ein Jahr zu belegen.»

En indien al in de meeste hedendaagsche Strafwetgevingen geene beteugeling voorkomt van de eigenlijke voorbereidende handelingen, om iemand door vergif om te brengen, behelzen zij nogtans veelal eenige voorschriften van politie, ter voorkoming van het misbruik, dat zoo ligt van de vergiftige zelfstandigheden te duchten is ¹⁾. Zeer uitvoerig zijn dienaangaande de verordeningen van de herzione Oostenrijksche Strafwetgeving van 27 Mei 1852 ²⁾. Hier te lande houdt de Instructie voor de apothekars van 31 Mei 1848 (a. 6 en a. 7) behoedmiddelen in, welke meermalen onvoldoende zijn bevonden ³⁾.

Genoeg van hetgeen men gemeenlijk onder het begrip van die uiterlijke bedrijven rangschikt, welke de Franschen als *actes préparatoires* van de strafbare poging uitsluiten. Kan men een vasten regel voor elk geval *a priori* bepalen nopens het tijd-

1) Pruis. Strafw., § 345 (v. 14 April 1851). Zie verder voor Frankrijk. *Loi du 19 Juillet 1845*, en *Décret du 8—18 Juillet 1850*.

2) § 360—§ 370. *Unbefugter Handel mit Gift, Unvorsichtigkeit bei dem Giftverkauf*, enz.

3) Vergelijk het geschrift van DE LE BIBART DE THUMAIDE (Luik 1844), *des améliorations, que réclame la législation pharmaceutique Belge*, p. 208 v. en VAN HASSELT, § 36. (1850).

stip, waarop het begin van uitvoering aanwezig zij? Wil men met ZACHARIAS ¹⁾ stellen, dat het begin van uitvoering bij vergiftiging te rekenen is van het mengen van vergif onder de voor het slagtoffer bestemde spijszen, zoo blijft het niettemin waar, dat het niet zelden van een zamenloop van omstandigheden zal afhangen, of niet na deze vermenging in plaats van ééne, nog meerdere handelingen van verschillende personen vereischt worden, vóór de misdaad werkelijk volbragt zij. Men denke aan het geval van een toebereid vergif, dat, gelijk in de beruchte zaak van VAN STENIS ²⁾, uit de eene plaats naar de andere wordt afgezonden, en waar de volbrenging van de misdaad nog door zoovele tusschenkomende gebeurtenissen had kunnen verhinderd worden. Buiten kijf kan men het *vermengen* van vergif zeer duidelijk van het *aanbieden* van de vergiftigde spijs of drank onderscheiden ³⁾, en toch

1) *Die Lehre* enz., 1ste Deel, § 107: »Der Giftmischer mischt das Gift unter die Speisen,» enz.

2) Deze vergiftiging viel voor op den 30sten Sept. 1842. Het arrest, waarbij VAN STENIS schuldig verklaard, en ter dood veroordeeld werd, is den 23sten Junij 1843 geveld. (Zie *Verslag van het Regtsgeding tegen J. G. VAN STENIS*, 's Hage 1843).

3) »Le poison est versé, on va le présenter à la victime -- il y a tentative, elle dure tant que le coupable est encore en état d'em-

zal die aanbieding zelve niet meer dan eene poging zijn, die ligtelijk door eene of andere omstandigheid gestuit zal kunnen worden; waaruit volgt, dat geen onveranderlijke regel voor de bepaling van het strafbaar begin van uitvoering in deze misdaad, gelijk in zoovele andere, geldt. Veel zal van de gelegenheid van tijd en plaats afhankelijk blijven. Maar geheel valsch is de voorstelling, dat er nog *poging* aanwezig zoude zijn, wanneer van de zijde des daders alles is verrigt, om het feit te plegen, en de misdaad van vergiftiging door de *toediening* werkelijk is volbragt, maar mislukt ten gevolge der spoedig bijgebragte hulp, die de werking van het vergif heeft belet, of verijdeld. Zulk eene oneigenlijke poging, door sommigen *délit manqué* genoemd, vindt men bij den ouden Criminalist PÜTTMANN beschreven, die in zijne *Elementa Juris Criminalis* 1) zegt: » . . . hodie » tamen *in conatu veneficii vindicando* plerique dis- » tinguunt a) *immedicabile damnum alicujus vale-* » *tudini veneno illatum*, an b) *laesus pristinae sani-* » *tati restitutus*, an c) ” enz. Maar juistere leeren

»pêcher la consommation du crime, ou qu'un évènement quelcon-
» que peut la suspendre.” ROSSI, *Traité du droit pénal*, Livre II,
Ch. 28.

1) § 363. Lipsiae 1779.

CHAUVEAU en HÉLIE, en in overeenstemming met hen onze landgenoot VAN DEINSE, dat de volbragte misdaad door het gebruik van het vergif voorhanden is, afgescheiden van de al dan niet gelukte werking van het aangewend vergif. »Dès que le poison est avalé, dès »qu'il a été involontairement employé ou admini- »stré, le crime est légalement *consommé*; il ne reste, »en effet, plus rien à faire à l'agent, l'action cri- »minelle est accomplie; elle ne changera point de »nature, quelles que soient les suites de l'attentat;” en verder: »le premier acte d'exécution est le mé- »lange du poison aux aliments, et le crime est *con- »sommé* au moment où le poison passe dans les »entrailles de la victime, quelles qu'en soient d'ail- »leurs les suites 1).” Te regt merkt ROSSI aan: »On tombe souvent dans des erreurs de langage à »ce sujet. On confond le crime avec le résultat du »crime et on appelle par conséquent *tentative*, ce qui »est en réalité un *crime consommé*.”

In verband met hetgeen tot hiertoe is gezegd, meenen wij eenige oogenblikken te moeten verwijlen

1) CHAUVEAU et HÉLIE. Chap. XLIII § 5 de *l'Empoisonnement*. — Bij die beschouwing der volvoering van de misdaad van vergiftiging verwijzen wij naar de vraag, op blz. 34 voorgesteld.

bij de beschouwing van een onlangs gevoerd regtsge-
ding, waarin van de zijde van het Openbaar Mini-
sterie de poging tot vergiftiging werd geacht te be-
staan, en de beschuldigde bij arrest van het Hof
van Limburg van 13 Oct. 1853 te dier zake 1) werd
verwezen tot de geeischte doodstraf; een arrest se-
dert door den Hoogen Raad vernietigd 2), en door
eene nieuwe behandeling der zaak bij het Hof van
Gelderland gevolgd, welk Collegie, en de Hooge
Raad, ten tweede male van de te laste gelegde
feiten kennis genomen hebbende, haar van alle
regtsvervolging ontsloegen. De zaak was deze:
Eene weduwe, laatst gewoond hebbende te Maas-
tricht, werd wegens poging tot vergiftiging ver-
volgd, als hebbende, met opzet om te dooden,
zekere hoeveelheid zwavelzuur in een ketel, waarin
zich gomalen koffij, met het noodige water om die
drinkbaar te maken, bevond, geworpen. Hier was
naar het oordeel der deskundigen eene zelfstandig-

1) »Schuldig aan misdaad van poging tot vergiftiging, welke po-
ging, door uiterlijk bedrijf gebleken, en tevens tot een begin van
»uitvoering overgeslagen zijnde, niet dan door toevallige en van
»des daders wil onafhankelijke omstandigheden hare uitwerking
»gemist heeft.»

2) 13 Dec. 1853, met verwijzing naar het Hof van Gelderland.

heid, die op zich zelve den dood konde voortbrengen, en die ook na de inmenging dit vermogen behield. Maar de vraag rees, of deze vergiftige stof het kenmerk van doodelijkheid (*qui pouvait donner la mort* ¹⁾) verloor, wanneer zij, aldus vermengd, wegens haren walgelijken smaak niet konde ingenomen worden, maar elk zich veeleer gedrongen moest gevoelen, de vergiftigde spijs of drank dadelijk uit te werpen. Het Hof van Gelderland besliste de *quaestio facti* op voorlichting van den scheikundige, Prof. MULDER, oordeelende bij arrest van den 15^{den} Maart 1854, » dat dit mengsel niet vrijwillig konde ingenomen worden, en dat overzulkis het door de beschuldigde » aangewende middel nimmer het door haar beoogde » doel had kunnen bereiken.” De Procureur Generaal bij den Hoogen Raad stemde geheel met deze beschouwing in, en ondersteunde die door de vergelijking van de daad met die » van dengene, die een » met scherp geladen pistool op zijnen vijand wil » lossen, maar zijn opzet verijdeld ziet door de hem » onbewuste omstandigheid, dat de wapensmid verzuimd had het zundgat te doorboren.” Noch in

1) Art. 301 C. P.

het ééne noch in het andere geval erkende die Regterlijke Ambtenaar een strafbaren aanslag op het leven bij de onmogelijkheid, om met het gebezigde middel den dood te veroorzaken. Vandaar verwerping van het aangeteekend beroep in cassatie.

Wij meenen te moeten herinneren, dat die uitspraak van het hoogste regterlijk Collegio der Nederlanden elders, en wel door MITTERMAIER, niet vrij van bedenking is geacht, bij het ontwijfelbaar aanwezig, niet slechts van de misdadige bedoeling, maar ook van eene werkelijk vergiftige zelfstandigheid. »Unsere Leser" merkt die vermaarde Regtsgeleerde, geenszins onder de strenge Criminalisten te rangschikken, bij deze gelegenheid aan, » werden be-
 »merken, dass in diesen Rechtssprüchen die Theorie
 »von der Straflosigkeit des Versuchs mit untaugli-
 »chen Mitteln auf die Spitze getrieben ist. Hier ist
 »ein unzweifelhaftes Gift, die Schwefelsäure anwen-
 »det worden, nur in der Art des Gebrauchs liegt
 »der Grund, aus welchen dennoch kein strafbarer
 »Versuch angenommen ist;" en, over den walgelijken smaak sprekende, vervolgt hij: »Wir halten
 »diese Auffassung für sehr bedenklich und im Wider-
 »spruche mit dem Volksrechtsbewusstsein. Vergif-

»tungen mittelst Phosphor haben auch das Eigen-
 »thümliche, dass selbst der widerliche Geruch etwas
 »Abschreckendes hat, und dennoeh ist anerkannt,
 »dass die dadurch vertübte Vergiftung strafbar ist;
 »auch scheint uns die Voraussetzung in den Ent-
 »scheidungsgründen des zweiten Urtheils, (*Gelder-
 »land*) dass der widerliche Geschmack der Schwefel-
 »säure vom Genusse abhalten würde, nicht gerecht-
 »fertigt, da in Fällen, in welchen der zu Vergiftende
 »hastig und im Heiszhunger die Speise hinabschluckt,
 »niet auf der Stelle der widerliche Geschmack ihn
 »abhalten wird 1)."

Wij matigen ons niet aan in dien strijd van man-
 nen, wier kunde en ervaring boven onze kritiek ver-
 heven zijn, het oordeel van een scheidsregter uit
 te spreken. Wij meenen echter onder verwijzing
 tot het, in den jare 1844 bij het Hof van Gelder-
 land behandeld regtsgeding tegen de weduwe VAN
 LAAR, beschuldigd van poging tot moord met een
 pistool, maar insgelijks door een middel, met het-
 welk sommige deskundigen dachten, dat de mis-
 daad niet volbragt had kunnen worden 2), in het

1) *Archiv des Criminalrechts*. Jahrgang. 1855. Drittes Stück. p. 435.

2) Arrest van 16 Maart 1844. Regtsgel. Bijblad van de Heeren
 DEN TEX EN VAN HALL 1844 6de deel blz. 308 en volgg.

belang zoowel der openbare veiligheid, als der aankwoeking van het regtsgevoel bij het algemeen, den wensch te moeten uiten, dat in de aanstaande Strafwetgeving bij de herziening van de leer van de poging tot misdrijf, gelet worde op het verschil tusschen uit hunnen aard *volstrekt ongeschikte* ¹⁾ middelen, van welke de dader zich mogt bedienen hebben, en dezulke, die slechts *betrekkelyk tot het beoogde einde entoereikende* waren. Schijnt dit bij elken aanslag op het leven noodig, bij eene zoo hoogstgevaarlijke, verfoeijelijke en gheimzinnige misdaad als de vergiftiging, bij welker bewijsvoering, gelijk nog in de jongste dagen gedurende de regtspleging tegen WILLIAM PALMER, de scheikundigen over de doodelijkheid of niet doodelijkheid der toegediende zelfstandigheden plegen te twisten, is het althans niet raadzaam, dat de Strafwet den Regter slechts de keuze late tusschen veroordceling tot de zwaarste straf en vrijspraak of geheel ontslag van regtsvervolging.

1) Zoo spreekt het Saksische Crimineel Wetboek eerst van *ein völlig untaugliches Mittel* en vervolgens van *ein taugliches Mittel in unzweckender oder unzweckmüssiger Art angewendet*. Zie art. 26.

T H E S E S.

I.

Furiosus, qui damnum dedit, jure Romano minime re obligatur, nec actione de pauperie tenetur.

II.

Dominus in actione negatoria necesse non habet probare dominium esse liberum.

III.

Non facio cum UNTERHOLZNERO statuenti (*Verjährungslehre* I p. 473) usucapionem impletam, jacente hereditate, non prodesse heredi, si ante aditionem ab extraneo res sit possessa.

IV.

Quaestioni, quam de Venefico facti poenitente ita proponunt CHAUVEAU et HÉLIE (Théorie du Code Pénal, Chap. de l'empoisonnement): »Cependant si l'empoisonneur a »lui-même prévenu l'effet de son crime, si après avoir »laissé la personne à la vie de la quelle il voulait attenter, prendre les aliments empoisonnés, il lui a administré de son propre mouvement, et saisi par le repentir, un antidote, qui l'a sauvée, sera-t-il coupable du »crime?" affirmando respondemus.

V.

Iisdem assentior, statutibus, poena ordinaria homicidii meditati non teneri eum, qui volentem interfecerit.

VI.

Levior poena irroganda est delinquenti, qui adminiculis per se crimini aptis perperam utitur, vel uti coepit.

VII.

Portenta occidere non licet.

VIII.

Art. 381 C. P. intelligendus est de telis, quae fures secum attulerint.

IX.

Recte BYNKERSHOEK (*de Dominio Maris*, Cap. II): »dominium maris proximi non ultra concedimus, quam e »terra illi imperari potest.»

X.

Liberi naturales eo matrimonio, quod postea nullum declaratum est, legitimati non intelliguntur.

XI.

Uxor ad cohabitationem cum marito per manus injectionem cogi non potest.

XII.

Qui ex Art. 488, alin. 4 C. C. curatorem habet, testamentum facere potest.

XIII.

In Art. 473, alin. 2 C. M. legimus »indien de meer- »derheid der inladers zulks begcert;» legislator rectius rationem habuisset non *personarum*, sed *rerum navi impositarum*.

XIV.

Contractus inter navis magistrum et vectorem non

pertinet ad res mercatorias, in Art. 4 C. M. enumeratas.

XV.

Quod secundum Art. 850 C. M. bonae fidei decoctor per ipsam sententiam, qua concordatum, ab eo propositum, comprobatur, etiam in integrum restitui possit, minus probandum est. Melius jure Franco-Gallico specialis rehabilitationis quae dicitur declaratio exigitur.

XVI.

Ten onregte wordt door sommigen het gebruik van werktuigen (*machines*) als de armoede bevorderende voorgesteld.

XVII.

De eed, den makelaars opgelegd ter nakoming der verplichtingen, in Art. 65 alin. 2 van het Wetb. van Kooph. beschreven, schijnt mij overbodig.

INHOUD.

	Pag.
INLEIDING.....	1.
§ 1. Wetenschappelijk en wettelijk begrip van vergiftiging... 13.	13.
§ 2. Wat verstaat men door vergif?.....	23.
§ 3. Eenige merkwaardige gevallen van vergiftiging uit de voor- malige Nederlandsche Criminele Regtspleging.....	31.
§ 4. Over de bewijsvoering der misdaad van vergiftiging.....	47.
§ 5. Over de poging tot vergiftiging.....	64.

E R R A T A.

- Blz. 10, in Noot 2) *staat*: zie 304—306, *lees*: zie blz. 304—blz. 306.
" 11, regel 15 v. b.	" keeren blijkens,	" keeren, blijkens.
" 20, " 16 v. b.	" vanvergiftiging,	" van vergiftiging.
" 45, " 8 v. o.	" te zijn dien,	" te zijn, dien.
" 48, " 11 v. b.	" officieren,	" officier.
" 63, " 4 v. o.	" gegeven naar,	" gegeven, naar.
" 76, in Noot 1)	" Déiret,	" Décret.

De overige fouten gelieve de welwillende lezer zelf te verbeteren.
